

LAISVĖ

GRUODIS

1974

ŠIAME NUMERYJE:

Stasys Barzdukas

TARP LIETUVIŲ TAUTOS ISTORINIŲ
STEBUKLŲ IR KASDIENYBĖS
NEGALAVIMŲ

Dr. Vincas Maciūnas

DVI KNYGOS, KURIŲ MUMS REIKIA

Vytautas Kamantas

LIETUVIŲ BNEDRUOMENĖS DARBAI
IR ŽYGLIAI

Dr. Henrikas Brazaitis

LB VISUOTINUMAS,
DEMOKRATIŠKUMAS IR VADOVYBĖS
SUDARYMAS

Juozas Ardys

DIDYSIS LB DARBAS ŠIANDIEN IR
ATEITY

Zenonas Prūsas

PO 25 METŲ

*Regina Žymantaitė, Marija Eivaitė, Antanas
Razma, Linas Sidrys*

JAUNESNIEJI KALBĄ

AKTUALIOS PASTABOS

"Į Laisvę" vedamieji

MIRTIS IR GRĖSMĖ

BAIKIME MAIŠATĮ

VELIAVAS NULEIDŽIANT

Malonius “Į Laisvę” prenumeratorius, bendradarbius ir skaitytojus nuolankiai atsiprašome, kad dėl nenumatytų kliūčių šis žurnalo numeris labai susivėlino. Kitas numeris jau spaustuvėje renkamas.

Su šiuo “Į Laisvę” numeriu siunčiamas **“Vienas iš rezistentų kartos: Dr. Pranas Padalis”**.

TURINYS

Redaktoriai/Editors

ANATOLIJUS KAIRYS

8457 South Pulaski Road
Chicago, Illinois 60652

LEONARDAS VALIUKAS

Post Office Box 75893
Los Angeles, California 90075

VYTAUTAS VOLERTAS

405 Leon Avenue
Delran, New Jersey 08075

Šio numerio redaktorius/

Editor of this issue —

VYTAUTAS VOLERTAS

Laiškai redaktoriui	2
Stasys Barzdukas: Tarp lietuvių tautos istorinių stebuklų ir kasdienybės negalavimų	4
Vincas Maciūnas: Dvi knygos, kurių mums reikia	15
Vytautas Kamantas: Lietuvių Bendruomenės darbai ir žygiai	23
Dr. Henrikas Brazaitis: LB visuotinumas, demokratiškumas ir vadovybės sudarymas 33	
Juozas Ardys: Didysis LB darbas šiandien ir ateity	36
Z. Prūsas: Po 25 metų	39
Jaunesnieji kalba:	
Regina Žymantaitė: Lietuvos reikalų išnešimas į plačiąsias amerikiečių mases 41	
Marija Eivaitė: Kaip susavais? ...	43
Antanas Razma: Jaunimas visuomenėje ir Lietuvos laisvės darbuose	45
Linus Sidrys: Lietuvos reikalai ir Amerikos universitetai	48
Aktualios pastabos:	
Kun. K. Pugevičius: Radijas ir televizija	50
Vyt. Jonaitis: Įspūdžiai iš LFB poilsio ir studijų savaitės Dainavoje	53
Silv. Subačius: LFB senosios centro valdybos darbai	60
“Į Laisvę” vedamieji:	
Mirtis ir grėsmė	62
Baikime maišatį	62
Vėliavas nuleidžiant	63
Atsiųsta paminėti	64

“Į LAISVĘ” išeina tris kartus per metus

Leidžia **Lietuvių Fronto Bičiuliai**

“Į LAISVĘ” (Toward Freedom), Lithuanian magazine of politics, published three times a year by the Friends of the Lithuanian Front.

Metinė prenumerata: Australijoje, Jungtinėse Valstybėse ir Kanadoje — \$7.00, kitur — \$5.00.
Atskiras numeris \$2.50

Administratorius/Circulation Manager —

ALEKSAS KULNYS

7034 Hartcrest Drive
Rancho Palos Verdes, California
90724

LAIŠKAI REDAKTORIUI

LFB poilsio ir studijų savaitė

Programa buvo meistriškai suorganizuota ir įvykdyta, ypač turint galvoj, kad tai buvo drauge ir poilsio savaitė, kada žmonės nėra link vien smegenis miklinti.

Juozas Pažemėnas
Queens Village, N.Y.,
JAV

Grįžome iš Dainavos su labai gera nuotaika. LFB studijų savaitė buvo labai gera ir naudinga: man ji pakėlė nuotaiką davė daug naujų minčių, sustiprino lietuvišką dvasią, suteikė jėgų ateičiai.

Vytautas Kamantus
Darien, Ill., JAV

Studijų savaitė buvo tikrai gerai suorganizuota ir pravesta. Programa buvo įdomi ir aktuali. Daug ko galėjome iš tos studijų savaitės pasisemti ir kartu joje atsikvėpti.

Dr. Kazys Pemkus
Sleepy Hollow,
Dundee, Ill., JAV

Prisimenant praėjusią LFB poilsio ir studijų savaitę Dainavoje, sesutei ir man lieka tik maloniausi ir šilčiausi išpūdžiai. Dėkojame Jums už suteiktą mums galimybę pastovyklauti, pabendrauti ir susidraugauti su mielais LF bičiuliais.

Marija ir Vilija Eivaitės
Chicago, Ill., JAV

Su malonumu prisimenu LFB poilsio ir studijų savaitę. Ji buvo įdomi ir aktuali. Tikrai miela ir

malonu buvo pabuvoti LFB sąjūdžio narių tarpe.

Regina Žymantaitė
New York, N.Y., JAV

Galiu atvirai pasakyti, kad Dainavą prisimenu labai maloniai. Tos kelios dienos praslinko labai greitai ir maloniai. Jeigu aš jums ten savo dainomis suteikiau nors kiek malonumo, tai tuo pačiu esu laiminga.

Gina Čapkauskienė
La Salle, Quebec,
Kanada

LFB poilsio ir studijų savaitė praėjo puikiai. Ji buvo įdomi ir aktuali. Pasigedau mūsų partizanų pamatinėjimo. Mums reikia mistikos, širdžių pagraudenimo!

Dr. Antanas Klimas
Rochester, N.Y., JAV

Man buvo vienas malonumas pabuvoti Dainavoje.

Roma Olšauskaitė
Cicero, Ill., JAV

Turbūt niekad nebeburėsime tokios puikios, įdomios ir aktualios LFB studijų savaitės. Ir meninė programa buvo karališka.

V. J. Karailius
Chicago, Ill., JAV

Įdomus "Į Laisvę" žurnalas

Nepriklausau LFB sąjūdžiui, bet "Į Laisvę" žurnalo kiekvieno nu-

merio nekantriai laukiu. Šį žurnalą turėtų prenumeruoti visi lietuviai, kurie dar rūpinasi Lietuvos laisvės rytojumi. Puiku, kad jūs tame žurnale pasisakote visais aktualiaisiais ir opiaisiais mūsų klausimais.

Jonas Žemaitis

Brooklyn, N.Y., JAV

Dr. S. Aliūnas “Drauge” šaipėsi iš Antano Musteikio antrinės antraštelės, jo straipsnyje — “Grietinė — taip, katė — ne”. Jei autorius savo straipsnį laiko rimtu, ta antraštelė ten netiktų. O gal jis tą straipsnį laiko nerimtu?

Petras Katilius

Toronto, Ontario,
Kanada

Jei Kalifornijos frontininkai gali suorganizuoti ir praveisti įdomius ir aktualius politinių studijų savaitgalius, kodėl mes, kitų vietovių frontininkai, negalime to padaryti? Sambūrių vadovybės turėtų pasekti kalfomiečių pėdomis! Kaliforniečiai mums padėtų, jei tik jų mes paprašytumėm talkos.

Raimundas Šalna

Chicago, Ill., JAV

“Į Laisvę” žurnalas labai įdomus. Žurnale nagrinėjimas aktualių lietuvių problemų yra mano intelektualiniam brendimui naudingas.

Jūratė Pažeraite

Los Angeles, Calif.,
JAV

Kas gali būti Fronto Bičiulių?

Lietuviškai visuomenei yra gerai žinomas Lietuvių Fronto Bičiulių vardas. Vieni jį niekina, kiti džiaugiasi, kad yra energingų, veiklių žmonių grupė. Daugelis manęs klausia, kas gali būti LFB-liu, kokios pareigos, kokią programą reikia išeiti, ar organizacija kalba ir Tautos vardu, ar jinai grynai politinė, kultūrinė ir t.t.? Atsakyti į šiuos klausimus tegaliu paviršutiniškai. Todėl labai prašau Tarybos ar Vyr. Valdybos vadovų paskelbti “Į Laisvę” ir supažindinti visuomenę. Juk LFB negali išnykti, iki Lietuva yra okupuotą terorizuojama.

B. Brazdžionis

Chicago, Ill., JAV

Red. pastaba. Pagal JAV LFB statutą (6 str.) “Amerikos LF bičiulių” gali būti kiekvienas lietuvis, kuris: (a) pasižada vykdyti Amerikos LF bičiulių. uždavinius; (b) bent 2-jų LF bičiulių siūlomas bičiuliu priimti; ir (c) sambūrio narių susirinkimo ar Amerikos LF bičiulių vyr. vadovybės nutartas LF bičiuliu priimti”. O plačiau apie LFB ir bičiulių uždavinius galima pasiskaityti “Į Laisvę” leidinyje “Lietuvių Frontas ir Lietuvių Fronto Bičiuliai”. To leidinio dar turi LFB Julijono Būtėno v. sambūris. Prireikus, kreiptis: R. Šomkaitė, 386 Hillside Place, So. Orange, N.J. 07079.

TARP LIETUVIŲ TAUTOS ISTORINIŲ STEBUKLŲ IR KASDIENYBĖS NEGALAVIMŲ

STASYS BARZDUKAS

Tautos išlieka gyvos ne prosenelių darbų prisiminimais, o sugebėjimu nugalėti sunkumus, kuriuos pastato dabartis.

Feliksas Jucevičius

Sakomės turį ilgą ir garbingą savo tautos istoriją. Tačiau negalėtume pasakyti, kad ją gerai pažintume. Tesitenkinam daugiau frazėm: kad reikia iš savo istorijos mokytis, kad turį iš praeities semtis stiprybės ir kt. Ir prieš dvidešimt penkerius metus paskelbtoji Lietuvių Charta taip pat apie istoriją kalba kaip apie “geriausią tautos mokytoją”, todėl “lietuvis brangina savo tautos praeitį” ir “stengiasi būti vertas savo protėvių, kad paliktų pagarbų pasididžiavimą savo palikuonims”. Bet Feliksas Jucevičius 1970 Montrealy išleistoje knygoje “Tauta tikrovės ir mito žaisme” tvirtina, kad “niekas labiau nepriveda tautų prie dvasinio sustingimo, kaip paskendimas praeities sapnuose bei atsisakymas ieškoti naujų horizontų” (12). Šiam tvirtinimui paremti jis pa-

vyzdžių randa tiek visuotinėje, tiek Lietuvos istorijoje. Kunigaikščių Lietuva neįamžinusi savęs pasaulio istorijoje, “nes jai trūko trijų pagrindinių dalykų, kuriais remiasi imperijos ir civilizacijos: vertybių pajautimo, stipraus charakterio ir organizacijos”. Todėl, to stigdama, ji taip greitai ir skausmingai baigusi savo dienas. Stasys Šalkauskis, žvelgdamas į Lietuvos istoriją, joje taip pat matė paradoksus. Matė lietuvių tautos pajėgumą: “Lietuvių tauta nėra prigimties nuskriausta. Savo praeityje ji turėjo pakankamai ir intelektualinių, ir materialinių pajėgų didelei tautinei civilizacijai sukurti. Atskiruose jos žygiuose aiškiai matyti didybės gestas. Bet ji nesugebėjo praeityje sukurti pilnutinės tautinės civilizacijos, nes jai pritrūko tos telkiamosios veikmės, kuri yra prigimta tautinei individualybei. Todėl lietuvių tautai nebuvo lemta atvaidinti visuotinėje istorijoje rolės, pritinkančios jos galių visetui, ir tautinė jos civilizacija nėra įsigijus pasaulinės reikšmės” (F. J-čius, 55). Matė ir negalavimus, todėl priėjo ligi šiol

neatsakytą išvadą: “Nelengvas, gal būt, daiktas įsivaizduoti tautą, kuri niekadoms nebuvo tuo, kuo ji galėjo būti” (Romuva, 1921, I, 31).

Lietuvių tautos istorinis kelias iš tikrųjų labai nelygus. Tapdama galybe, Lietuva čia pat atsiduria ant išnykimo prarajos. Neturėdami kokio duomenimis pagrįsto raeionalaus atsakymo į savo tautos istorinio likimo klausimus, turim sutikti su s t e b u k l ų galimybe. Nevienas apie šiuos stebuklus jau esam užsiminę. Prieš kelerius metus taip pat rašiau bei kalbėjau ir aš pats. Dabar apie savo tautos stebuklus jau radau ir skaitydamas Bronio Railos akimirkinių kronikos knygą “Dialogas su lietuviais”. Bronys Raila, dairydamasis “apčiuopiamų duomenų paslapčiai atlukštenti”, bet nebeturėdamas “geresnių argumentų”, nors kaip racionalistas bei pozityvistas ir nelabai tikėdamas, vis dėlto rašo: “Atsakom tuo ir taip, kad galų gale reikia tikėti galingiausiu ir paskutiniu ginklu — *stebuklais*, o už mane dar griežtesni tikybininkai atsakys — Viešpačiu Dievu. Ir čia prasideda žmogaus protui sunkiai įkandamos paslaptys, likimo kelių misterijos, kaip V. Krėvė pavadino savo patriotiškiausią kūrinį, Praamžiaus valią pakeisdamas karaliaus Žvaigždikio kardu” (532).

Taigi lietuvių tautos istoriniais stebuklais laikytini tokie jos likimo momentai, kurių normalio-

mis aplinkybėmis lyg ir negalėjo būti. O stebuklai įvyko ir pakeipė tautos likimą gerojon pusėn. Tad stabtelėjam prie keturių stebuklų, plačiau aprašytų mini-moj Bronio Railos knygoj.

Lietuvių tauta stebuklų keliais
Pirmutinis stambiausias ir nuostabiausias stebuklas įvyko Viduramžių pabaigoj. Tai palyginti greitas, beveik staigus mūsų karalių atsiradimas ir didžiulės Lietuvos imperijos sukūrimas. Trūksta duomenų išaiškinti, kaip tai atliko Mindaugas ir Gediminas, kai istorija tekalba tik apie “primityvių” genčių grupų, neturėjusių savo rašytosios kultūros, nesukūrusią ryškiau išsirutuliojusių civilizacinių institucijų, buvusią, bauriu istoriko Arnold Taynbee išsireiškimu, “paskutiniaisiais Europos barbarais”. Suvienyta Lietuva išvengė giminaičių prūsų likimo, kuriuos pavergė ir ilgainiui išnaikino kryžiuočiai. Tačiau yra šio stebuklo ir ant-ra nesuvokiama pusė: lietuvių tauta šioje Gediminaičių imperijoje ne stiprėjo ir ne augo, kaip natūraliai turėjo būti, bet mažėjo ir tirpo, kol po šešių šimtmečių atsidūrė prie kito kraštutinumo ribos: “Nuo galybės prie silpnybės, nuo didybės prie mažybės, nuo gyvenimo prie mirties prieškambarių” (534).

Tokioj padėty lietuvių tauta atsidūrė devynioliktame amžiuje. Kraštas okupuotas. Jokios savivaldybės, jokios autonomijos. Aukš-

tuomenė (didikai ir bajorai) daugiausia sulenkėję, lojalūs carui. Dvasininkai, pradedant vyskupaais ir baigiant tolimiausių užkampių parapijų klebonais bei vikarais, taip pat užgožti lenkybės. Anksčiau įsikūrę lenkai ir carų įkurdinti rusai kolonistai priešingi lietuvių tautai ir bet kokiai Lietuvos savarankumo idėjai. Daugumas miestelėnų kita-taučiai. Pramonė, prekyba, finansai daugiausia jų rankose. Vilniaus universitetas uždarytas, jokių aukštesniųjų lietuviškų mokyklų. Kijeve specialiai įsteigtas šv. Vladimiro universitetas, kurio tikslas Rusijos vakarinių gubernijų gyventojus artinti “su rusų papročiais ir tradicijom, sumažinti jų religinį fanatizmą ir padaryti juos palankius bendrai tėvynei”. Tautai uždrausta spauda. Vaizdo klaikumą rodo Kauno gimnazijos 1874 mokinių statistika: rusų 124, lenkų 163, žydų 143, vokiečių 16, totorių 2. Kitų, 1875, metų statistikoje jau minimi ir lietuviai. Nesakoma kiek. Tur būt, vienas tikrai, nes tais metais į gimnaziją įstojo busimasis Lietuvos poetas Maironis. Lietuviais Lietuvoje “buvo ir jau-tėsi arba, anot J. Aisčio, dar ‘tingėjo nutausti’ tik buvę baudižiauninkai, valstiečiai, ūkininkai, aplamai liaudis (bet jau su lenkėjančiom salom, ypač Kauno ir Vilniaus apylinkėse). Dar retai koks pavienis mažiau pasiturintis bajoras, kartais gydytojas, vaistininkas, šiaip koks kitoks profesio-

nalas ar advokatas” (535). Tiek tebuvo likę iš didžiosios Lietuvos imperijos: “kai jos pastatas riogsojo nebeatstatomuose griuvėsiuose, lietuvių tauta sparčiai baigė tirpti gimtosiose žemėse, savo šviesuomenės syvus ir talentus atiduodama kaimynam, o energingesnieji liaudies vaikai ieškojo geresnio pragyvenimo svetur, ypač dumdami į Ameriką”. Ir štai tokiom tamsiom ir grėsmingom aplinkybėm įvyksta antrasis stebuklas: atsiranda žadintojų, pasirodo pirmieji tautinės dvasios laikraščiai, lietuvių tauta atgimsta, ima kilti, stotis ant savo kojų ir žengti savo laisvės linkui. Tai faktas, kurio normaliom aplinkybėm lyg ir nebegalėjo būti. Tai buvo taip pat didelis ir tikras stebuklas.

Jau įkandin sekė ir trečiasis stebuklas — nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymas ir sparti visokeriopo lietuvių tautos gyvenimo pažanga. Šį stebuklą jau esu matęs ir aš pats. Tautos laimė, kad jau turėjom prisi-auginę žmonių, kurie sugebėjo išnaudoti palankią progą, kai ryšium su 1914 kilusiu pirmuoju pasauliniu karu sugriuvo Rusija ir Vokietija. Bet pačią valstybę atstatyti reikėjo “iš nieko”. Labai ribotomis bei silpnomis kairinėmis, politinėmis, ekonominėmis ir kultūrinėmis jėgomis valstybės kūrimas, apgynimas ir išlaikymas iš tikrųjų “reiškė užsimoti ir pajėgti daugiau, negu normaliai būtų galima tikėtis pa-

siekti” (537). Bet šis stebuklas yra davęs lietuvių tautai labai daug: jis lemiamai prisidėjo prie tautos kultūrinių lobių didinimo, meno ir mokslo ugdymo, valstybingumo ryškėjimo, tautinės sąmonės brandimo. Visi, kurie šį stebuklą matė ir pergyvenom, juo didžiuojamės: “šiuo istoriškai trumpu akimirksniu buvo pasiekta tiek pat ar net daugiau negu per ištisus praeitus šimtmečius” (537). Mykolas Vaitkus taikliai ir teisingai jį pavadino Nepriklausomybės saule. Be šio stebuklo vargu ar šiandien turėtume pasauly “Lietuvos problemą” ir “Lietuvos laisvės bylą”, o pati tauta arba būtų buvusi sumaišyta “sovietiška rusiškoje košėje”, arba maršalo Pilsudskio svajonės laimėjimo atveju būtų virtusi lenkų tautos dalimi “šiek tiek skirtingai dekoruotoje Lenkijos provincijoje”.

Pagaliau ketvirtasis stebuklas atėjo su Sovietų Rusijos okupacija ir vyksta mūsų dienomis. Žinom, ką ši okupacija lietuvių tautai atnešė: fizinį ir dvasinį genocidą, žmones ir gyvenimą naikinančias katastrofas, nesibagiančias tragedijas, atskyrimą nuo Vakarų pasaulio. Tautai padaryti jos istorijoje negirdėti nuostoliai — įvairiais atvejais ji neteko “daug Nepriklausomybės laikotarpiu išaugusių ir paruoštų mokslininkų, rašytojų, menininkų, žurnalistų, karininkų, šiaip valdininkų, studentų, kaip lygiai nemažai sumanių ūkininkų, amatininkų,

sveikų darbininkų . . . Tautos gyvenime tai jau ne išpiova, tai geriausio kraujo nuleidimas iki pavojingo laipsnio” (539). Apstulbom šio siaubo grėsmė: ar tauta išlaikys ir išliks? Tačiau tautai buvo likę ryžto bei drąsos stoti į partizaninį beveik dešimtmetį trukusį laisvės karą, o po karo tikėti savo ateitimi, atsigauti ir stiprėti: “Ne fizinėm jėgom, ne medžiaginėm priemonėm ji atlaikė, bet savo būdo ir dvasios kokybe, lietuviškos garbės jautimu, savo vertybės pasitikėjimu, pasiaukojimu, rizika ir atkaklumu pasinaudoti kiekviena proga ir rasti kokią nors išeitį padėtyje be išeities” (542 - 543). Turimi duomenys rodo, kad tauta yra gyva ir kad ji sunkiausiom prievartos aplinkybėm dirba ir kuria. Dėl atieties vieni esam optimistai: lietuvių tauta sunkiausios kovos fazę “už išlikimą, atsistojimą ant kojų ir naujų pažangos pakopų įstiprinimą yra žymia apimtim jau laimėjusi” (543). Kiti — pesimistai: imperialistinis milžinas sistemingai pavergtąsias tautas virškina ir per ilgesnį laiką suvirškina. Grėsmės pavojus nėra praėjęs, nebent įvyktų naujas, jau penktasis, stebuklas.

Toks yra tų keturių stebuklų vaizdas, daugiausia perduotas Bronio Railos sakiniiais, taip pat perpintas viena kita ir sava pastaba. Dabar žvilgtelėkim į savo kasdienybės negalavimus, sutinkamus išeivijos lietuviškuose kečiuose.

Bendruomenės vizija

Oficiali statistika skelbia, kad lietuviais užsirašiusių JAV 1940 buvę 394,811, 1950 — 397,590, 1960 — 402,846, o 1970 — jau tik 330,977. Išmirštame, tirpstame. Carų valdymo laikais šiuo “tirpstančiu tautos kapitalu” nebuvo kam rūpintis. Nedaug tesarūpino ir nepriklausoma Lietuva, tik privačia iniciatyva 1932 Kaune įsisteigė Draugija Užsienio Lietuviams Remti — DULR, o 1935 Kaune sušauktasis Pasaulio Lietuvių Kongresas įsteigė Pasaulio Lietuvių Sąjungą. Į padėtį jautriau pažiūrėta, vėl netekus nepriklausomybės ir atsidūrus tremty: “Lietuvybė naikinama negailestingai: Lietuvoj — žiauraus okupanto bolševiko, tremtyje ir emigracijoje — gyvenamosios aplinkos. Tautai daromi nepaprastai skaudūs nuostoliai”. Taip rašė Vlisko pirm. Mykolas Krupavičius 1950, gebėdamas įžvelgti plačiau ir giliau, rūpindamasis ne tik “politika”, bet ir “galingos bei vieningos jėgos” organizavimu tautos naikinimui sustabdyti. Gimė Pasaulio Lietuvių Bendruomenės vizija: ši Bendruomenė bus visuotinė ir demokratinė, jai rūpės išeivių lietuvių ir Lietuvos laisvė, jai priklausys “kiekvienas lietuvis, nepaisant, kur jis gimė ir kada gimė, nori būti bendruomenės nariu ar nenori, kalba lietuviškai ar nekalba, naudingas bendruomenei ar žalingas, bendruomenės garbė ar gėda, tik šį pasaulį išvy-

dęs ar jau lipa į karstą” (PLB keliu, 16-17). Ir ką gi: Vokietijos tremty Bendruomenė egzaminą laikė labai gerai: jai visi priklausė, visi dėjo tautinio solidarumo įnašus, ji rūpinosi švietimu ir kultūra ir sudarė Lietuvos laisvinimo darbų finansinę bei moralinę atramą. Buvom patenkinti ir džiaugėmės — šit ko neturėjom, ko mums trūko ir pagaliau radom. Esam organizuota jėga.

Bendruomenė prigijo Kanadoj, Australijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje, Venecueloje, kituose Europos ir Pietų Amerikos kraštuose, tik Jungtinių Amerikos Valstybių lietuviai pirma pamatė turį savo sroves ir partijas. Tik vargais negalais čia gimė prel. Jono Balkūno pirmininkaujamas Laikinasis Organizacinis Komitetas — Lokas. Bet pirmininkas 1954 bal. 10, pačioj darbo pradžioj, viešai New Yorke skundėsi: “Dar Bendruomenė buvo net negimusi, o jau pasipylė prieš ją šmeižtų kampanija: įvairiausi įtarinėjimai, pasmerkimai ir pan. mirgėte mirgėjo mūsų spaudoje. Atminkim, kad Altas su teisininkais ir be teisininkų dvejus metus nenoromis svarstė ir pagaliau palaimino pačią idėją. Altas sutiko, bet visi ‘keturi’ (jo vykdomojo komiteto nariai) pareiškė nepritarimą...” Suskilom į “labai geras partijas”, kurioms rūpėjo Bendruomenę riboti, siaurinti, versti ją Altos satelitu, ir “labai blogas partijas”, kurios Bendruomenę nori matyti aukščiau partijų, savarankišką, vi-

su plotu vykdančią Lietuvį Chartos tikslus bei uždavinius, taigi tokią, kokią vaizdavosi jos pradininkai ir kūrėjai. Tokiai vienai „labai blogai partijai“ likimas skyrė priklausyti ir man. Bet čia glūdi ir mano bėdos: „labai geroms partijoms“ visai nerūpi mano darbai — jų stengiamasi arba nematyti, arba juos ignoruoti, bet, dr. Vinco Kudirkos žodžiais tariant, „kelnių dryžiai“: „Sutinki šiandien lietuvi ir, žiūrėdamas į jo inteligentiškas akis, tiesiog sakai: Broli! Lietuviams reikia to ir to — susidėkime ir taisykime! Užkalbintas tuojau nuleidžia inteligentiškas akis žemyn, tik ne iš nedrąsumo, o norėdamas pastebėti tavo kelnių dryžius, na, ir atremia: tu išilgdryžis — nesusidėsiu! O kai kurie laikraščiai net per daug jau laiko skiria skersiniams kelnių dryžiams apginti“. Rašyta prieš 82 metus — 1892 'Varpe', bet taip tinka mūsų kasdienybei. Stebėdamas tą įnirštį, kuris šiuo metu reiškiasi JAV Liet. Bendruomenėje, tiesiog nuogąstauji: negi mūsų skaidymasis eis taip toli, kad ims raustis po pačiais Bendruomenės pagrindais? O rausiamasi.

Skaldantis patriotizmas

Nuostabiausia, kad mus skaldo mūsų pačių patriotizmas, t. y. tėvynės meilė. Kai kurie nusižiūrėjom į savo kaimynus. Italijos fašistai pvz. sudievinio valstybę, Vokietijos naciai išaukštino savo

rasę, Rusijos komunistai kuria „plačiąją tėvynę“ su „vyresniojo brolio“ viešpatavimu ir t.t. Kas pasipainiojo ar pasipainioja jų kely — tuos nušluodavo ar nušluoja jėga ir teroru. Tebejaučiam jų visų įtaką savo gyvenime ligi šiol. Tačiau kai ką susikuriam ir savo. Prievarta gali reikštis ne tik jėga, kurios svetur neturim, bet ir šmeižimu. 'Varpas' 1969 nr. 9 net straipsnį parašė apie šmeižtus iš „patriotizmo“. Žurnalas teisingai pastebėjo, kad „komunistais, agitpropais, komunarais ar tautos priešais apšauktų sąrašas vis ilgėja“, nes vis atsiranda rašančių, kurie savo laiškais ir straipsniais siekia „ką nors apšmeižti, su kuo nors suvesti sąskaitas, kam nors pakenkti, ką nors išstumti iš visuomeninio darbo“.

Tai mūsų gyvenimo vėžys, nes žmonių juodinimas, pasak 'Varpo', „prasimanytais kaltinimais, neapykantos sėjimas ir mūsų jėgų skaldymas iš tikro nieko bendra su patriotizmu neturi“. Tai žinom, tačiau ir toliau šmeižiam, niekinam, diskriminuojam — ir vis „iš patriotizmo“. Mykolas Krupavičius, kai dar buvo gyvas, 1959 išleistojo savo „Lietuviškojoje išeivijoje“ skundėsi, kad „idealai ir sąvokos sumišo. Nudažėm jų tikrą turinį ir į jų kevalą sugrūdome savo pagamintą jovalą“ (37). O blogiausia — praradom vertinimo ir veiksmų atsakomybės jausmą, remdamiesi ne tikroju, bet čia minimu iškreiptuoju pat-

riotizmu: “Tikrasis patriotizmas, — rašo M. Krupavičius, — yra didelė kūrybinė jėga, kuri visus tautiečius jungia, cementuoja, o ne skaldo. Skaldantis, keliantis tarpusavius nesusipratimus ir kovas patriotizmas nėra patriotizmas, bet jo karikatūra, iškamša, žalinga fikcija save ir kitus apgaudinėti. Sveikas patriotizmas gaivina ir stiprina. Patriotizmas, kuris džiovina ir sausina, yra melas” (Liet. išeivija, 37).

F. Jucevičius “Tautoj tikrovės ir mito žaisme” pastebi, kad “visais laikais yra kultūringų žmonių ir visais laikais sutinkame barbarų”. Kultūringumui atstovauja nuosaikieji, barbarybe reiškiasi kraštutiniai. Galime būti patenkinti, kad mūsų gyvenimui toną duoti dar pajėgia pirmieji. Sveikojo patriotizmo nuotaikomis pvz. PLB III Seime 1968 New Yorke reikėsi tuometinis PLB Valdybos pirm. Juozas J. Bačiūnas. Atidarydamas Seimą, jis kalbėjo: “Mums taip pat reikia nusistatyti, ar pajėgesnius lietuvius, kad ir įvairių pažiūrų arba taktikos prisilaikančius, stengtis mūsų visuomeniniame darbe *išlaikyti*, ar juos vieną po kito *išvaikyti* vien už tai, kad ką pasakė ar padarė ne visiškai taip, kaip kas nors kitas reikalavo?” J. Bačiūnas buvo už tokių lietuvių savo lietuviškoj šeimoj išlaikymą. Esu už išlaikymą ir aš, todėl atskleidžiu vieną įvykį, kuris mane tebeslegia ligi šiol. Kai buvo rengiamas trečiasis mūsų kultūros kongre-

sas, ekstremistiniai patriotai apsisprendė iš jo programos išmesti tris “tautinei drausmei nusikaltusius” prelegentus. Vieni juos tada metėm, kiti tam metimui pritarėm, bent nesipriešinom. Tarp pastarųjų buvau ir aš. Taigi išmetėm dail. V. K. Jonyną, “kam jis pavaišino į ok. Lietuvą vykstančius mūsų sportininkus”. Ši gėda mane lydės iki karsto lentos. Kas yra dail. Jonynas ir mes, jį tada teisusieji? Jis lietuvių tautos kultūros istorijoje liks amžinai, o tie, kurie reikalavo jį iš kultūros kongreso išmesti ir laimėjo, jau šiandien lietuvių gyvenime yra tik nulis. Niekad nereikia užmiršti amžių išminties: neteiskite, kad patys nebūtumėte teisiami . . .

Luošinama demokratija

Sakomės ir skelbiamės esą demokratai. Demokratijos teorija mums abejonių nekelia — yra visiškai priimtina. Kas galėtų būti priešingas iš pačios tautos kylančiai valdžiai, plg. graikų “demos” (liaudis) ir “kratos” (valdžia)? Kas galėtų nepritarti demokratijos dvasiai, besiremiančiai laisvės, lygybės ir brolybės principais? Kam galėtų būti nepriimtini demokratiniai rinkimai, kurie kiekvienam sudaro sąlygas aktyviai reikštis gyvenime — rinkti ir būti renkamam?

Taip pat negali kelti abejonių ir demokratijos praktika: kad demokratija remiasi ne vienybe, bet dauguma ir mažuma; kad demo-

kratijoj sprendžia balsų dauguma, todėl pagrindinis parlamentinės tvarkos tikslas yra įgalinti daugumą reikštis savo norais, pageidavimais ir valia; kad išmintinga dauguma taip pat atsižvelgia į išmintingus mažumos norus ir šildymus, ir mažumos nepaisanti dauguma iš tikrųjų tampa diktatūra; kad daugumos padarytas sprendimas yra privalomas visiems, ir mažuma, neigianti daugumą, vykdo griaujamąjį darbą.

Demokratija, be abejo, yra tobuliausia visuomeninė ir politinė santvarka. Tačiau jai funkcionuoti reikia sąmoningų, kultūringų, geros valios žmonių. Didžiausias demokratijos priešas yra demagogas, ieškantis masėse populiarumo bei pritarimo negarbingomis priemonėmis — meilikavimu bei pataikavimu, prasimanymais, faktų iškraipymais, melu ir pan. Todėl jau senasis Aristotelis (384-322 prieš Kr.) teigė, kad demokratija galinti būti ten, kur nėra demagogų. Deja, partinis demagogas — tarptautinis padaras. Jį randam Italijoje ir Prancūzijoje, net klasikinės demokratijos šaly Anglijoje, jis pradeda gerai jaustis ir JAV. Vienur jis veikia nevaržomas, kitur atsiranda jį varžančių jėgų, pvz. DeGaulle Prancūzijoje. Jis taip pat rausėsi po nepriklausomybę atgavusios Lietuvos demokratijos pamatais.

Nors demokratinė Lietuva paliko didelių darbų paveldėjimą, tačiau taip pat labai ryškūs ir jos negalavimai. Pvz. kai 1922

lapkričio 13 susirinko I-asis Seimas, kuriame nė viena politinė grupė neturėjo absoliučios daugumos, neįmanoma buvo išrinkti net prezidento. Kai gruodžio 21 prezidentu buvo išrinktas Aleksandras Stulginskis, gavęs tik balsavusiųjų absoliutinę daugumą, respublikos prezidento išrinkimą opozicija ginčijo, prezidento nepripažino, seimą 1923 kovo 12 reikėjo paleisti. Sistema tapo nepritarti jokiai pozicijos iniciatyvai, įstatymo projektui, balsavimo siūlymui. 1922 konstitucija buvo priimta vienos pozicijos balsais. Kai buv. opozicija 1926 laimėjo rinkimus ir buv. pozicija atsидūrė opozicijoje, naujoji opozicija mokėjo tuo pačiu pinigų. Štai Kazys Škirpa buv. ministrui pirmininkui Mykolui Sleževičiui skirtoje knygoje pastebi, kad “per šešis M. Sleževičiaus vyriausybės valdymo mėnesius opozicijos blokas seime buvo įteikęs dvylika interpeliacijų, dėl kurių vyriausybė turėjo aiškintis ir statyti pasitikėjimo klausimą. Vyriausybė buvo nuolat trukdoma nereikšmingais paklausimais, ir seimo darbas vilkinamas ilgiausiomis opozicijos atstovų kalbomis. Tokia opozicijos taktika labai sunkino vyriausybės darbus, negiamai veikė visuomenę ir kėlė, kad ir negausaus, priešvalstybinio elemento nuotaikas” (152). Kitoje vietoje K. Škirpa skundžiasi, kad opozicijos skandalingiausios obstrukcijos seimo posėdžius paversdavo tikru bala-

ganu, ir "rimtesnis įstatymų projektų svarstymas buvo sunkiai beįmanomas. Tuo būdu kompromituojamas pats Seimas, kaip tautos atstovybė" (256).

Obstrukcinė negatyvi akcija ir nevaldoma demagogija nuvedė Lietuvą į kitą kraštutinybę — į 1926 gruodžio 17 ginkluotą perversmą. Atsirado Antano Smetonos diktatūrinis vadizmas, taip pat neišvengęs didelių negalavimų ir stambių klaidų. Reikšmingi yra abiejų sistemų (seimokratijos ir vadizmo) kūrėjų jau perspektyviniai pasisakymai. "Nenorėčiau matyti, — rašo Mykolas Krupavičius, — būsimoje laisvoje Lietuvoje dviejų svarbiausių ir Lietuvai kenksmingiausių, mano manymu, dalykų: tokių partijų tarpusavio santykių, kokie buvo nepriklausomoje Lietuvoje, ir diktatūros. Kova už valdžią demokratinėse valstybėse yra suprantamas ir natūralus dalykas. Tačiau tos kovos metodai įvairuoja. Vienur jie švelnūs, beveik nepastebimi, kaip pvz. Šveicarijoje, kitur gi kieti, beatodairiniai, nepaisant, kokios bus pasėkos valstybei ir visuomenei. Pas mus Lietuvoje, deja, buvo įsigalėjęs tas antrasis metodas. Jis neturėtų pasikartoti mūsų politiniame gyvenime" (Varpas, 1968 nr. 8, 55). O A. Smetonai. Mykolui Vaitkui aiškinosi: "Kunige Mykolai, aš Jus užtikrinu — aš nesu pasikeitęs, aš tebemyliu laisvę, kaip ir mylėjęs anuomet. Bet laisvė laisvei nely-

gu. Negalėjau moraliai pakęst laisvės, kuri buvo įvedama Lietuvoj Krupavičiaus ar Sleževičiaus laikais. Jūs pats regėjote ir įvertinote. Tos partijų partijos, pilnos neapykantos kita kitai, ta barbariška agitacija vienų prieš kitus, kaip prieš pikčiausius priešus, tas kits kito niekinimas, šmeižimas, purvais drabstymas, net prievartos grasymas, tas meilės religijos principų laužymas, net pačios religijos niekinimas ir t.t. ir t.t. Jūs, kunige, ir pats tai girdėjote ir regėjote ir gerai suprantate, jog tai buvo mūsų mielosios padoriosios tautos demoralizavimas. Argi nereikėjo prieš tai imtis griežtų priemonių?! Aišku, kad reikėjo!" (Nepriklausomybės saulėj, II, 119 - 120).

Bendruomeninė demokratija

Į bendruomeninę demokratiją žiūrėta idealiai: "Nors ir telkdama įvairių srovių lietuvių, LB yra bendro darbo dirva, o ne arena srovėms rungtyniauti. Todėl ir visuose LB rinkimuose privalo žiūrėti asmens tinkamumo, o ne jo pažiūrų. Lygiai visi LB vadovybėn išrinktieji privalo žiūrėti darbo, o ne savajai srovei atstovavimo. Todėl LB rinkimai niekam nėra nei 'laimėjimas', nei 'pralaimėjimas', nes jie tėra žmonių išskyrimas bendram darbui. LB veikloj visi lygiai yra savieji, nežiūrint, kaip kitur būtų išiskiriamą ... Darbo yra visiems, tik reikia darbininkų. O kas uo-

liau dirbs, tas savaime įgys ir didesnio autoriteto. Kito kelio autoritetui laimėti demokratinėje LB santvarkoje nėra” (Juozas Girnius, Tauta ir tautinė ištikimybė, 191-192). Taip LB organizavimosi pradžioj ir buvo — ėjom į apylinkes bei apygardas ir dirbom. Kitaip virto, kai Bendruomenė sustiprėjo, ant savo kojų atsistojo, įtakos įsigijo, kai atsirado LB Taryba ir PLB Seimas. Dabar jau prasidėjo kova dėl “valdžios”. Tik Bendruomenei nenaudingu būdu. Partinei opozicijai dabar parūpo ne Bendruomenę ugdyti, bet ją tramdyti, kad ji “nesikištų ne į savo sritį”. O ta sritis — tai Lietuvos laisvinimo pastangos. Girdi, “jūs” rūpinkitės švietimu bei kultūra, o “mes” vaduosim Lietuvą. Kai Bendruomenė su šiom monopolinėm bei privileginėm tendencijom nesutiko, opozicija griebėsi obstrukcinių priemonių. Jas iliustruojam keliais paskutinių dienų pavyzdžiais.

Kai 1974 birželio 15 - 16 buvo Šaukiama JAV LB Tarybos sesija, jos išvakarėse taip pat rinkosi pasitarti ir maištaujanti mažuma. Vienas dalyvis ten užsiminė apie vadovėlį “Nameliai mano brangūs”: Kristijono Donelaičio mokykla jo neišsileidžianti, kitose jis vartojamas. Reikią iš visur išmesti. Dalyvio išvada: “Jis buvęs nuolaidus ir ieškojęs kaip nors Bendruomenėje rasti vienybę. Deja, jo kantrybė išsekusi, ir dabar vienintelė išeitis: jeigu jie

meta akmenį, tai griebk dar didesnį akmenį ir taip trenk, kad daugiau nebedrįstų pulti” (Naujienos, VI.28). Viena ponia ten “gerokai pakeltu balsu ragino lietuvius šeštadienį, prisegus lietuviškas vėliavėles, važiuoti į Oakbrooką (kur rinkosi posėdžių JAV LB Taryba) ir griežtai užprotestuoti, kad ten nebūtų L. Bendruomenės vardu veikiama” (Naujienos, VI.28). Pačioj Taryboj vienas jos narys siūlė į ją priimti maištininkų valdybos pirmininką, kitas šį siūlymą parėmė, bet, kai siūlymas buvo duotas balsuoti, už jį nei siūlytojas, nei jo rėmėjas nebalsavo. Tada siūlytojas iš naujo pasiūlė perbalsuoti jau vardiniu balsavimu, jį parėmė jau kitas Tarybos narys, o kai prezidiumas vėl pateikė balsuoti — ir vėl nė vienas nebalsavo. Skaitai LB Tarybos sesijos protokolą su jos narių tokių žygdarbių aprašymais — ir stebies: argi iš tikrųjų demokratinėj savo praktikoje mes jau taip nieko neišmokom ir nieko neužmiršom? Ir daros tokios mūsų demokratijos gaila...

Kokios išvados?

Niekas, tur būt, netikim, kad kieno nors žodžiai ką nors įtikintų ar pakeistų. Kai slapyvardiniai mūsų publicistai svaidosi kaltinimais, esą Bendruomenės darbuotojai braunąsi su prokomunistine propaganda į lituanistines mokyklas, niekiną laisvosios Lie-

tuvos gyvenimą, pritaria vaikų vežimui į ok. Lietuvos pionierių mokyklas, studentų kelionėms į Vilnių lituanistikos studijuoti, teikia okupantui pagalbą koncertams išeivijoje ruošti, griauja Lietuvos laisvinimo institucijas Vilką bei Altą ir t.t., jie juk gerai žino, kad nė vienas atsakingas Bendruomenės organas to ne tik nedaro, bet to net nesvarsto. O iš to kuriama problema, tuo dangstomi skaldomieji žygiai: “Juk čia yra tos pagrindinės priežastys, dėl ko skyla L. B-nė. Čia yra tos priežastys, dėl kurių kiekvienas lietuvis patriotas turi klausti, ar mums pakeliui eiti su tais, kurie tokiems reiškiniams yra neutralūs ir savo akis užmerkia, kad jų nematyti” (Naujienos, VII.9). Vadinasi, mažuma yra nusiteikusi diktuoti daugumai.

Tačiau pats gyvenimas turi savo logiką ir savo kelius. Ir toliau vieni darbus dirbsim, kiti, “prisi-

segę lietuviškas vėliavėles”, važiuosim tų darbų trukdyti arba griebsimės ir akmenų. Todėl vis bus reikalingi ir stebuklai, ir žmonės, kurie viršija kasdienybės negalavimus ir vykdo jiems likimo skiriamus uždavinius. Nežinomi Viešpaties keliai. Jonas Aistis “Milfordo gatvės elegijose” yra pasakęs, kad “Lietuvos kilmingieji neturėjo balso nei reikšmės nepriklausomybės laikais”. Taip pat papranašavo, “kad nepriklausomybės laikų lietuvių tautos politinė diferenciacija nieko neberekš tautos likimui, jos ateičiai” (144 - 145). Gal, ką žinom? Vieni iš gyvenimo traukiame, kiti ateina į mūsų vietas. Tad gal jie sulauks ir naujų stebuklų. Tikėkimės. O tikėdami, vis daugiau dėmesio kreipkim į savo atsakomybę, pareigas ir uždavinius. Ir į lietuvišką žmogų, be kurio nebūtų įmanomas joks stebuklas.

DVI KNYGOS, KURIŲ MUMS REIKIA

VINCAS MACIŪNAS

Aišku, mums reikia ir daugiau knygų, betgi šiame trumpame straipsnyje ribosiuos tik dviem.

Mintis apie reikalingumą vienos iš jų man itin išryškėjo, kai gavau kelis laiškus iš asmenų, kurių suanglintose pavardėse dar nesunkiai buvo atpažįstamos senosios lietuviškos lytys. Nors jie nebemokėjo lietuviškai, bet jau-tėsi esą lietuvių kilmės, norė-jo daugiau ką sužinoti apie savo tėvų kraštą ir teiravosi atitinka-mos literatūros. Tad tuoj ir kilo man klausimas, ką jiems galėčiau pasiūlyti.

Ką turime

Visų pirma parinkau geriausią ligi šiol lietuvių kalbos vadovėlį angliškai kalbantiems. Tai trijų kalbininkų — L. Dambriūno, A. Klimo ir W. R. Schmalstiego — *Introduction to Modern Lithua-nian*, 1966 m. Pranciškonų Bruklinae išleistas. Žymiai ma-žesnė, bet neblogo ir netgi la-bai patogi savo kišeniniu formatu yra M. Variakojytės - Inkenienės knygelė *Lithuanian Self-Taught*, Marlborough leidyklos išleista Londone 1936 m. jos savimokos vadovėlių serijoje *Marlborough's Self-Taught Series*. Tiesa, knyge-lė senokai išleista, bet yra priei-

nama, nes 1973 m. buvo Čika-goje perspausdinta (ir gaunama *Drauge*).

Nekinetantiems mokytis lietu-viškai, bet norintiems susipažin-ti su lietuvių kalbos būdingomis savybėmis ir su jos vieta kitų kalbų tarpe, galime rekomen-duoti prof. A. Senno nedidelę knygutę *The Lithuanian Lan-guage: A Characterization*. Tik ji, dar 1942 m. tada *Niujor-ke* veikusio Lietuvių Kultūros Instituto išleista, dabar jau bent lengvai nebegaunama. Tad būtų labai pageidautinas jos naujas pataisytas bei papildytas leidi-mas.

Pereiname į lietuvių literatūrą. Manyland Books (St. Zbarsko) ir kitos mūsų leidyklos yra iš-spausdinusios jau ne visai mažą kiekį lietuvių beletristikos ir net poezijos vertimų. Senesniuo-sius autorius toje vertiminėje li-teratūroje atstovauja N. Rastenio išversti K. Donelaitis (*The Sea-sons*, 1967) ir A. Baranauskas (*The Forest of Anykščiai*, 1956), V. Kudirka (*Memoirs of a Lith-uanian Bridge*, 1961), J. Tumas-Vaižgantas (*Sin at Easter and Other Stories*, 1971), V. Krėvė (*The Herdsman and the Linden Tree*, 1964; *The Temptation*,

1965), M. Vaitkus (*The Deluge: A Love Story of Ancient Times*, 1965), I. Šeinius (*The Ordeal of Assad Pasha*, 1963; *Rejuvenation of Siegfried Immerselbe*, 1965). Iš jaunesnių, kurių dauguma jau išeivijoje iškilo; poetas L. Andriekus (*Amens in Amber*, 1968), A. Baronas (*Footbridges and Abysses*, 1966; *The Third Woman*, 1968), J. Gliuda (*House Upon the Sand*, 1963; *The Sonata of Icarus*, 1968), A. Kairys (*Curriculum Vitae: A Comical Tragedy*, 1971), A. Landsbergis (*Five Posts in a Market Place*, 1968), V. Ramonas (*Crosses*, 1954), S. Zobarskas (*The Maker of Gods*, 1961). Prie šių knygų pridėsime dar kelis poezijos, liaudies dainų, pasakų ir apsakymų rinkinius: *The First Marian Reader: Folktales, Legendas, and Short Stories* (1951), V. F. Beliajaus parengtą rinkinį (*The Evening Song*, 1951), tris S. Zobarsko leidinius (*Selected Lithuanian Short Stories*, 1959; *Lithuanian Folk Tales*, 2d Edition, 1959; *Lithuanian Quartet: Aloyzas Baronas, Marius Katiliškis, Algirdas Landsbergis, Ignas Šeinius*, 1962), dvi A. Landsbergio ir M. Clarko paruoštas antologijas (*The Green Oak: Selected Lithuanian Poetry*, 1962; *The Green Linden: Selected Lithuanian Folksongs*, 1964).

Norintiems bendrais bruožais susipažinti su lietuvių literatūros istorija, galime rekomenduoti A. Vaičiulaičio simpatingai parašytą

trumpą apžvalgą *Outline History of Lithuanian Literature* (1942).

Deja, ta daugiau kaip prieš 30 metų Lietuvių Kultūros Instituto išleista knygelė sunkiai begaunama. Būtų tad labai gera, jei autorius parengtų antrąjį leidimą, gal papildytą, o taip pat praplėstą ligi dabartinių laikų. Naujosios lietuvių literatūros išeivijoje pilnos apžvalgos nėra. Betgi keturioliką autorių gražiai apibūdino įžvalgus literatūros kritikas R. Šilbajoris Oklahomos universiteto išleistoje knygoje *Perfection in Exile: Fourteen Contemporary Lithuanian Writers* (1970). Gerų straipsnių apie paskirus lietuvių rašytojus (o taip pat ir jų veikalų vertimų) yra *Lituanus* žurnale, iš kurio angliškai kalbantieji gali susipažinti ir su kitais Lietuvą liečiančiais klausimais.

Ne vieną turime ir Lietuvos istorijos veikalą. Kai kurie iš jų populiariesnio pobūdžio ir skirti platesniajai visuomenei; kiti gi rimto mokslinio lygio. Daugiau koncentruodamasis prie naujesniųjų laikų visą betgi Lietuvos istoriją apžvelgia buvęs JAV atstovas Lietuvai O. C. J. Norem (*Timeless Lithuania*, 1943; yra ir vėlesnis leidimas). Platoką (pusšesto šimto puslapių) Lietuvos istoriją pateikia K. Jurgėla (*History of the Lithuanian Nation*, 1947). Tą senokai ir, tur būt, lengvai nebegaunamą knygą pavadavo A. Geručio redaguotoji kolektyvinė Lietuvos istorija (*Lithuania 700 Years*, 1969; paskiau pakartotinai

išleista). Deja, kaip dažnai nutinka su kolektyviniais veikalais, ne visos dalys yra lygios vertės. Kam tos knygos būtų per storos, galėtų imti nedidukę J. Končiaus *History of Lithuania* (1972). Deja, jos ir dėl pasenusio dėstymo būdo ir dėl pasitaikančių faktinių klaidų rekomenduoti negalime.

Nestinga veikalų apie paskirus Lietuvos istorijos klausimus ar laikotarpius. Su prosenove supažindina M. Gimbutienė puikiai iliustruotame savo veikale *The Balts* (1963). Apie gintaro prekybą senovės Pabaltijy rašo latvių istorikas ir diplomatas A. Spekke (*The Ancient Amber Routes and the Geographical Discovery of the Eastern Baltic*, 1957). Ilgametį lietuvių susidūrimą su vokiečiais bando nušviesti nedidele knygele K. Jurgėla, K. Gečys ir S. Sužiedėlis (*Lithuania in a Twin Teutonic Clutch*, 1945). Lemiamam Lietuvos ir jos sąjungininkų mūšiui su kryžiuočiais prie Žalgirio knygelę skiria K. Jurgėla (*Tannenberg/Eglia-Grünwald 15 July, 1410*, 1961). Amerikiečiui skaitytojui gali būti įdomi P. Klimo knygelė apie vieno iš prez. F. D. Rooseveltto protėvių kelionę viduramžių Lietuvoje (*Guillebert de Lannoy in Medieval Lithuania: Voyages and Embassies of an Ancestor of one of America's Great Presidents*, 1945). Informacinės medžiagos lietuvių atgimimo istorijai amerikiečiui skaitytojui pa-

teikia J. Stukas (*Awakening Lithuania*, 1966). Naujosios Lietuvos respublikos kūrimosi laikus nagrinėja A. E. Senn, žinomojo kalbininko sūnus, Wisconsin universiteto profesorius (*The Emergence of Modern Lithuania*, 1959), N. Tarulis (*American - Baltic Relations 1918 - 1922: The Struggle Over Recognition*, 1965), S. W. Page (*The Formation of the Baltic States*, 1959). Nepriklausomosios Lietuvos ekonomiką apžvelgia A. Simutis (*The Economic Reconstruction of Lithuania after 1918*, 1942). Apie Vilnių ir svarbų Lietuvai Vilniaus klausimą rašo T. J. Vizgirda (*Vilnius: The Capital of Lithuania*, 1948; knyga gausiai iliustruota), A. Šapoka (*Vilnius in the life of Lithuania*, 1962), A. E. Senn (*Great Powers, Lithuania, and the Vilna Question 1920 - 1928*, 1966). Valstybės žlugimo ir vėlesnius okupacinius laikus aprašinėja J. A. Swettenham (*The Tragedy of the Baltic States*, 1952), K. Pelėkis (slapyvardis) (*Genocide: Lithuania's Threefold Tragedy*, 1949), E. J. Harrison (*Lithuania's Fight for Freedom*, 1944; paskiau pakartotinai išleista), J. Savasis (slapyvardis) (*The War Against God in Lithuania*, 1966), L. Sabaliūnas (*Lithuania in Crisis: Nationalism to Communism, 1939 - 1940*, 1972), A. M. Budreckis (*The Lithuanian National Revolt of 1941*, 1968). Itin minėtini du veikalai, redaguoti V. S. Vardžio (*Lithuania Under the*

Soviets: Portrait of a Nation, 1940 - 1965, 1965) ir B. J. Kaslo (*The USSR - German Aggression Against Lithuania*, 1973). Daugiau kaip dvidešimtmetį Sovietų politikos Pabaltijo valstybių atžvilgiu nagrinėja N. Tarulis (*Soviet Policy Toward the Baltic States 1918 - 1940*, 1959). Pabaltijo valstybių įjungimo į SSSR istorijai daug medžiagos pateikia JAV kongreso leidinys *Report of the Select Committee to Investigate Communist Aggression and the Forced Incorporation into U.S.S.R.* (1954). Apie lietuvių partizanų kovas pasakoja K. V. Tauras (slapyvardis) (*Guerilla Warfare on the Amber Coast*, 1962). Apie okupacinius laikus nemaža ryškios medžiagos duoda memuarinio pobūdžio veikalai: J. Petruičio (*Lithuania Under the Sickle and Hammer*, 1945; mirties išvengusio Červenės žudynių liudininko prisiminimai), B. Armonienės (*Leave Your Tears in Moscow*, 1961), H. Tautvaišienės (*The Cemetery in the Siberian Tundra*, 1968), S. Yla (*A Priest in Stutthof*, 1971; atsiminimai iš nacių kacetų). Čia paminėtinos ir JAV Lietuvių Bendruomenės išleistos jau trys brošiūros *The Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania for 1971, 1972, 1973* (1972, 1973, 1974). Apie okupacinius laikus daug faktų, surinktų iš sovietinės spaudos, pateikia V. Vaitiekūnas jau keturiuose mimeografuotuose leidiniuose

A Survey of Developments in Captive Lithuania in 1961, 1962, 1962 - 1964, 1965 - 1968 (1962, 1963, 1965, 1970). Europos Saugumo konferencijos proga Baltų Komitetas Skandinavijoje išleido gerai parengtą informatyvinę knygėlę *The Baltic States, 1940 - 1972: Documentary Background and Survey of Developments presented to The European Security and Cooperation Conference* (1972). Iš sovietų laivo bandžiusio pabėgti jūreivio S. Kudirkos epizodui, plačiai nuskambėjusiam ne tik Amerikoje, bet ir visame pasaulyje, skirti du veikalai: J. Gliaudos (Simas, 1971) ir A. Rukšėno (*Day of Shame*, 1973). Čia reikia pridėti ir JAV Kongreso leidinį *Attempted Defection by Lithuanian Seaman Simas Kudirka. Hearings. Ninety-First Congress. Second Section*, 1971.

Lieka dar priminti labai svarbų žinių apie Lietuvą šaltinį angliškai kalbantiesiems. Tai dar nebaigta *Encyclopedia Lituanica*, kurios yra numatyti šeši tomai. Tiesa, eiliniam skaitytojui būtų patogesnė naudotis (ir ypač išsi-gyti) vieno kad ir stambesnio tomo enciklopedija, kurioje ir de-damieji straipsniai galėtų būti la-biau kondensuoti, o mažiau rei-kalingi (kartais ir net, bent mano manymu, visai nereikalingi) visai praleisti. Betgi mums visiems labai turėtų rūpėti, kad ta enci-klopedija patektų į kuo didesnį Amerikos viešųjų ir universiteti-

nių bibliotekų skaičių, kur besidomintieji patogiai galės susirasti žinių apie Lietuvą.

Ir dar viena knyga. Tai J. Bilio *Lithuania and Lithuanians* (1961). Tiesa, kaip ir beveik kiekviena bibliografija ji nėra bespragų; be to, angliškos knygos ir straipsniai tesudaro jos dalį šalia lietuvių ir kitų kalbų. Betgi ir tik angliškai mokąs skaitytojas galės čia susirasti nemaža reikalingos medžiagos.

Ko trūksta

Nurodžius nemažą plg. skaičių lietuvių literatūros ir istorijos knygų anglų kalba (beje, čia ribotasi jau po 1940 m. spausdintomis knygomis), savaime iškyla klausimas, kad jų bent tam kartui gal ir pakanka. O vis dėlto nepakanka. Tiesa, pvz. magistro tezę iš Lietuvos istorijos rašantieji jau bent vienam kitam klausimui turi medžiagos. Betgi eiliniam skaitytojui, nesigilinančiam į kokio specialaus klausimo studijas, reikia knygos, kuri apžvelgtų ne tik krašto istoriją, bet ir duotų žinių apie patį kraštą, jo gamtą, įvairias jos gyventojų kultūrinio gyvenimo sritis. Beje, tokio pobūdžio knygelę jau turime. Tai V. Vaitiekūno *Lithuania* (1965, Vilko Tautos Fondo leidinys; antras pataisytas leidimas 1968). Čia apžvelgiama ir geografija, ir istorija, ir kalba, ir literatūra, ir menas, ir švietimas, ir žemės ūkis, ir pramonė ir t.t. Rodos, ko gi čia netrūksta. O trūksta visų pirma štai ko. Visa ta nedi-

delio formato knygelė teturi 64 puslapius. Taigi čia tėra santrauka ir net gana trumpa santrauka. Ką gi galima daug pasakyti apie lietuvių kalbą penkiolikoje eilučių, apie muziką drauge su teatru taip pat penkiolikoje eilučių, apie literatūrą su tautosaka nepilnuose dviejuose puslapiukuose. Kiek daugiau plg. vietos skiriama politiniams pastarųjų laikų reikalams, bet irgi mažai. Tokių sausai išsunktų santraukų niekas neskaito, nebent žvilgtelė kartais į jas, jei iškyla koks būtinas reikalas. Nedaug kas ir te laikys tokias neįspūdingas brošiūreles savo asmeninėse bibliotekose.

Taigi ta išleistinoji knyga apie Lietuvą turi būti gražiai išspausdinta, gražiai įrišta ir gražiai iliustruota. Žodžiu tariant, tai turėtų būti lyg ir albuminio pobūdžio knyga, kurios nesisinori taip lengvai išmesti, o geriau pasidėti ant staliuko ar lentynėlės su kitomis puošnesnėmis knygomis, kur būtų patogų ir pačiam kartėmis pasižiūrėti ir atsilankiusiam svečiui pavartyti.

Iliustruoti knygą reiktų įdomesniais Lietuvos gamtos vaizdais, tautodailės pavyzdžiais, lietuvių dailininkų paveikslais, stilingais architektūriniu požiūriu pastatais (anot mūsų meno istoriko N. Vorobjovo, "Vilnius yra tarytum atvira knyga, gyvais vaizdais atskleidžianti Europos stilių istoriją — nuo gotikos iki empirio"), bent kelių įžymiųjų as-

menų portretais, kai kurių istorinės reikšmės dokumentų faksimilėmis, keliais būdingesniais žemėlapiais. Bent kelios iliustracijos galėtų būti spalvotos. Ne-reikia betgi pamiršti, kad verčiau gera juoda iliustracija, negu ne-kaip atspausdinta spalvota.

Kai dėl knygos turinio, tai čia turėtų būti maždaug tie patys dalykai kaip ir Lietuvai skirtame *Lietuvių Enciklopedijos* XV tome; taigi — geografinio pobūdžio žinios apie kraštą, statistiniai duomenys apie gyventojus, Lietuvos istorijos apžvalga nuo seniausių laikų ligi šių dienų, žemės ūkis ir kitos Lietuvos ekonominio gyvenimo sritys, kultūra (literatūra, dailė, muzika, švietimas ir tt.).

Kad knyga būtų mieliau skaitoma ir tų, kurie tik daugiau mažiau tenori susipažinti su Lietuva, o ne pagrindinai studijuoti vieną ar kitą lituanistikos klausimą, dėstymas turėtų būti pakankamai patrauklus eiliniam skaitytojui, kuriam knyga juk ir skiriama. Reikia vengti perkrovimo datomis ir faktais medžiaga lyg kokioje žiniomis kondensuotoje enciklopedijoje, kurių juk niekas ištiesai neskaito, o tik atsisiverčia, kai prireikia patikrinti ar patirti vieną ar kitą sudominusį dalyką. Ir štai, geografinę krašto apžvalgą labai pagyvins tinkamai įterpti padavimai apie gintaro atsiradimą iš žvejų Kastytį pamilusios jūrų deivės Jūratės įpykusio Perkūno sudaužytų

rūmų skeveldrų, apie romantišią Kęstučio ir vaidilutės Birutės susitikimą “ant marių krašto Palangos miestely”, apie Gedimino sapną ir Vilniaus miesto įkūrimą ir t.t. Taip pat nesitenkinant tik pateikimu istorijos faktų, reiktų išryškinti senosios Lietuvos vaidmenį ano meto Rytų Europai, pvz., ilgiems amžiams užkirtimą vokiečių “Drang nach Osten”, Rytų Europos valstybinių organizavimą, totorių grėsmės sulaukymą, Vakarų kultūros pradų puoselėjimą Rytų Europoje (čia suminėtinis renesanso ir humanizmo idėjų atspindžiai, baroko stiliaus suklestėjimas vietos architektūroje, Vilniaus akademijos įsteigimas, moderni anam laikui įstatymų kodifikacija Lietuvos statutuose, toli Vakarus viršijanti tikiybė tolerancija). Per-einant į vėlesnius laikus, galima ir reikia lietuvių tautinį atgimimą susieti su plačiai Europoje XIX amžiuje pasireiškusiais nacionaliniais sąjūdžiais, tuo būdu ir Lietuvą įrikiuojant Europos istorijos tėkmėn. Lygiai tokių pat platesnių istorinių sąryšių fone reikia nušviesti ir valstybinį Lietuvos atkūrimą, nepamirštant betgi iškelti ir pačių lietuvių pastangų bei kovų už laisvę. Rašant apie nepriklausomuosius laikus, reikia išryškinti faktą, kad susirišusi įvairiomis sutartimis bei tarptautinėmis konvencijomis su kitomis valstybėmis ir priimta į Tautų Sąjungą, Lietuva buvo tapusi su-

vereninių Europos valstybių šeimos pilnateisio nariu. Žinoma, reikia įtikinamai nušviesti dabartinę Lietuvos padėtį ir lietuvių politinius bei kultūrinius siekimus.

Nebenurodinėsiu toliau, kaip reiktų tokią knygą rašyti. Busimieji leidėjai tai patys žinos, kai konkrečiai teks imtis redakcinio darbo. Norėtusi pateikti dar tik vieną sugestiją. Knygos gale (gal ir skirtingu smulkesniu šriftu) reiktų skirti kokius kelis ar net keliolika puslapių lyg ir trumputei lietuvių enciklopedijėlei, kad norintieji galėtų patogiai rasti ir patikrinti bent pagrindinius faktus ir datas apie Lietuvą. Čia įeitų žymesniųjų (labai parinktų!) asmenų vardynas, svarbesnieji Lietuvos vietovardžiai, pagrindiniai Lietuvos istorijos įvykiai ir faktai; be to, trumpa Lietuvos istorijos chronologija ir, žinoma, pagrindinė bibliografija.

Dar viena knyga

Mintis apie dar vieną mums reikalingą knygą naujai iškilo, prisiminus porą anekdotinio pobūdžio pasakojimų. Dar prieš keliolika metų kažkuriuose lituanistiniuose kursuose ar vasaros stovykloje apie prof. Mykolą Biržišką paklaustas vienas jaunuolis nesvyruodamas atsakęs, kad tai pirmasis už Lietuvos laisvę kovos lauke kritęs savanoris. Tada gi prof. M. Biržiška ne tik tebegyveno čia Amerikoje, bet ir uoliai bendradarbiavo lietuvių spaudoje, kurioje jo pavardė buvo

įvairiomis progomis dažnai minima.

Jei anas pasakojimas apie prof. M. Biržiškos palaikymą žuvusiu savanoriu gal ir buvo pramanytas (to nežinau), tai nepersenas nuotykis su Krėvės pavarde anaip tol nebuvo anekdotas. Buvo taip. Kartą į Filadelfijos šeštadieninę mokyklą, pasivadinusią Vinco Krėvės vardu ir prisiglaudusią Šv. Andriejaus parapijos patalpose, užėjo lietuviškoje veikloje ir net spaudoje besireiškias jaunosios kartos vyras, čia Amerikoje išėjęs mokslus. Pamatęs ant sienos kabantį portretą, paklausė, kas tai. Kai jam buvo atsakyta, kad tai Krėvė, jis ir leptelėjo: “A, tai, tur būt, buvęs šios parapijos klebonas”.

Filadelfijoje, kur Krėvė praleido savo gyvenimo Amerikoje visus penkerius metus ir kur jo vardas ligi šiol su pagarba tebesiprimeramas, iš ano nuotykio skaniai pasijuokta. Bet gal ne tiek juoktis derėtų, o liūdniau susimąstyti.

Pridėsime dar vieną mokyklinį anekdotą. Mokytoja klausia, su kuriuo Europos kraštu galima būtų tikslingiausiai sugretinti Lietuvą. Pakyla mokinio ranka: “Su Šveicarija”. — “O kodėl?” — “Mat, Šveicarija tokia pat nedidelė, abu kraštai turi tik po kelis milijonus gyventojų; be to, Lietuvoje daug kalnų, kaip ir Šveicarijoje”. — “Kalnų?” — “O kaipgi. Štai Vilniuje yra žymiausias Lietuvoje Gedimino

kalnas. Kaune žinomas Žaliasis kalnas. Be to, dar yra Rambyno, Šatrijos, Palemono, Birutės, Kryžių, Punios, Napoleono, Palemono ir daug kitų kalnų”.

Anaįptol nemažinant didelės šeštadieninių mokyklų reikšmės lietuviškumo išlaikymui ir ugdymui mūsų priaugančioje kartoje, negalime nematyti, kad ir dėl laiko stokos (juk tos kelios pamokos tėra vos vieną kartą per savaitę!) ir dėl vis aktualėjančio tinkamai parengtų mokytojų trūkumo tos mokyklos negali duoti tokio lituanistinio išlavinimo, kokio pageidautume. O dar nemaža jaunimo dalis dėl įvairių pateisinamų ir nepateisinamų priežasčių nelanko šeštadieninių mokyklų net ir ten, kur jos gražiai veikia.

Kai pasikalbi su kuriuo mūsų jaunuoliu, kad ir neblogai dar mokančiu lietuviškai ir nesišalinančiu lietuviškojo gyvenimo, negali nepastebėti ir nemažų spragų jo lituanistiniame žinyne. O jas užpildyti jam ne taip jau lengva. Kai kas pasakys, juk turime didelę net 36 tomų *Lietuvių Enciklopediją*, iš kurios kaip iš talpaus aruodo gali semtis žinių apie Lietuvą. Tik norėk. Rodos, teisingai sakoma. Bet štai toks jaunuolis (ar jau ir spėjęs iš jaunuolių išaugti) panori ką daugiau ir tiksliau sužinoti apie jo dažniau girdėtus asmenis ar įvykius, pvz. apie Vytautą Didįjį, apie Donelaitį, apie Čiurlionį, apie Žalgirio mūšį, apie spau-

dos draudimą, apie 1863 metų sukilimą, apie Vasario 16 d. aktą, apie Vilnių ir Kauną, apie Nemuną ir t.t. ir t.t. Atsiverčia jis atitinkamą mūsų endiklopedijos tomą, bet radęs sunkokai jam įkandama kalba ir su enciklopediniu nuobodumu bei perkrovimu sausais faktais parašytus kelių ar net keliolikos puslapių, ir dar smulkaus šrifto, straipsnius, apatiškai nuleidžia rankas ir užvožia tomą. Žinoma, yra dar ir kitų knygų bei knygelių, bet kur tu čia susigaudysi; ypač kad jų dažnai po ranka ir nėra.

Ir pamanai, kad būtų gera turėti kokią storėlesnį tomą su rūpestingai atrinktomis žiniomis apie Lietuvą, kurias turėtų žinoti kiekvienas sąmoningas lietuvis apie Lietuvos gamtą, istoriją, ekonomiką, kultūrą. Gale turėtų būti pridėtas biografinis ir geografinis žodynas, apimęs pagrindinius asmenis ir vietovardžius, kad jau Krėvė nebebūtų palaikytas kurios nors parapijos klebonu.

Tokia išleistinoji knyga, kurią galima būtų pavadinti *Lietuvio Vadovu*, turėtų būti lyg ir vidurys tarp Lietuvai skirtos *Lietuvių Enciklopedijos* XV tomo ir pirmiau šiame straipsnyje apibūdinto veikalo, skirtos svetimtaučiai ar jau gerokai nutautusiam lietuviui bent bendrais bruožais susipažinti su Lietuva. Tokį veikalą išleisus, galima būtų vėliau parengti, jei būtų reikalo, ir anglišką jo vertimą.

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS DARBAI IR ŽYGLIAI

VYTAUTAS KAMANTAS

Pagrindinis tikslas

Pagrindinis visų laisvųjų lietuvių tikslas šiandien yra *padėti tautai atgauti laisvę ir valstybinę Lietuvos nepriklausomybę*.

Tautinio savitumo išlaikymas, savos kultūros ugdymas ir reprezentacija, lituanistinis švietimas, politiniai darbai, organizacijų ir draugijų veikla yra tik būdai ir priemonės tam pagrindiniam tikslui siekti.

Laisvės ir nepriklausomybės siekimas yra ilgas, kantrus ir daug pastangų reikalaujantis darbas. Jam reikia daug ištvermės ir organizuotumo. Štai keli pavyzdžiai:

1. Leonardo Valiuko vadovauto Rezoliucijų Komiteto planingas ir kantrus darbas per kelerius metus atsiekė, kad 1965 birželio 21 Atstovų Rūmai ir 1966 spalio 22 Senatas priėmė JAV Kongreso Rezoliuciją Nr. 416, pavedančią JAV Prezidentui: a) atkreipti pasaulio dėmesį Jungtinėse Tautose bei kituose tarptautiniuose forumuose, kad laisvo apsisprendimo teisė yra atimta iš Estijos, Latvijos ir Lietuvos žmonių; b) nutiesti pasaulio opinią už šių teisių sugrąžinimą Baltijos kraštų žmonėms.

2. JAV LB Krašto Valdybos pastangom jau keturi metai iš ei-

lės Vasario 16 proga buvo išleisti gerai dokumentuoti leidiniai, "The Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania" (1971, 1972, 1973 ir 1974 m.).

Pirmuosius du leidinius išleido V. Volerto pirmininkaujama JAV LB Krašto V-ba, trečią ir ketvirtą — dabartinė, J. Gailos pirmininkaujama, valdyba. Tiesioginiai jų ruošimu rūpinasi abiejose valdybose dirbęs JAV LB Visuomeninių Reikalų Tarybos pirmininkas, Algimantas Gečys.

Panašių ištvermingo ir gerai organizuoto darbo pavyzdžių yra daugiau.

Pagrindinis laisvųjų lietuvių tikslas yra kilnus, svarbus ir mums, lietuviams, gyvybinis. Laisvės siekimo darbui sėkmingai atlikti reikia:

1. sąmoningos visuomenės, kuri savo tikslą suprastų;
2. gerų vadovų, kurie visuomenę vestų, jai padėtų, bet ne skaldytų ar kiršintų vienus lietuvius prieš kitus;
3. tinkamos organizacijos, kuri būtų virš vidutiniškumo, dažnai pastebimo lietuviškoje veikloje;
4. realių planų, kuriuos būtų

galima įgyvendinti turimomis jėgomis bei lėšomis;

5. darbo tęstinumo, kurį užtikrinti gali tik gerai paruoštas ir susipratęs lietuvių *jaunimas*.

Lietuvių skaičiai

Bet kokį darbą dirbdami, (kultūrinį, švietimo, politinį), žinokime, kokias turime jėgas dabar ir

kokias turėsime ateityje. Tad pirmiausia pažiūrėkime, kiek lietuvių yra Jungtinėse Amerikos Valstybėse, palyginkime, kiek jų anksčiau buvo; tada galėsime spėti apie ateitį. Lietuvių skaičius pateikia JAV gyventojų surašymų duomenys (US Census), vykdomi kas 10 metų, kurie čia perduodami lentelėje.

Metai	JAV gimę	Lietuvoje gimę	Viso
1940	272,151	122,660	394,811
1950	250,090	147,500	397,590
1960	281,371	121,475	402,846
1970	254,976	76,001	330,977
1974	?	?	300,000?
1980	?	?	260,000?

1974 ir 1980 metų skaičiai yra spėjimas, nes nėra surašymo duomenų jiems paremti.

(Pagal gyventojų surašymo duomenis 1970 metais okupuotoje Lietuvoje buvo 2,507,000 lietuvių, ir jie sudarė 80.1% iš bendro 3,128,236 visų okupuotos Lietuvos gyventojų).

Pažiūrėjus į minėtus lietuvių skaičius JAV ir žinant, kad ateityje jie mažės, peršasi išvada, kad *yra svarbus kiekvienas lietuvis ir kiekvieno lietuvio tautinis pajėgumas*, nes skaičiais negalim ir negalėsime didžiuotis ar operuoti. Todėl reikia dabar ir ateityje turėti sąmoningą visuomenę ir gerus vadovus bei darbininkus.

Lietuvių išeivijos jungtis

Bendriems darbams atlikti svar-

biausia mūsų išeivijos jungtis yra Lietuvių Bendruomenė, kuriai rūpi visas lietuviškas gyvenimas: kultūra, švietimas; politika, socialiniai reikalai ir daugelis kitų. LB apima visas sritis ir visokių pažiūrų, išsilavinimo bei įvairaus amžiaus žmones.

Lietuvių Bendruomenė remiasi VLIKo (Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto) prieš 25 metus paskelbta Lietuvių Charta, kurios pirmasis punktas yra toks:

1. Tauta yra prigimtoji žmonių bendruomenė. Niekas negali būti prievartaujamas savo ryšį su tautine bendruomene nutraukti. Pasaulyje pasklidę lietuviai sudaro vieningą *Pasaulio Lietuvių Bendruomenę*.

Kiti punktai iškelia visas lie-

tuviams svarbias vertybes. Santraukos būdu pateikiamos pagrindinės Lietuvių Chartos mintys:

2. Lietuvis lieka lietuviu visur ir visada

3. Lietuvių kalba lietuviui yra tautinė garbė

4. Lietuvis kuria lietuvišką šeimą

5. Tautinė kultūra yra kelias į tarptautinį pripažinimą ir bendravimą

6. Valstybė yra aukščiausioji tautinės bendruomenės organizacija

7. Mokykla yra tautinės dvasios židiny

8. Draugija yra tautinės kultūros veiksminga talkininkė

9. Lietuvis organizuoja ir remia spausdintą lietuvišką žodį

10. Tautos istorija yra geriausia tautos mokytoja

11. Tautinis solidarumas yra tautinė dorybė

12. Lietuvio šūkis: "Lietuviais esame mes gimę, lietuviais turime ir būt!".

13. Lietuvis yra lojalus savo gyvenamajam kraštui.

Kaip stipri ir pajėgi yra JAV Lietuvių Bendruomenė?

Jos stiprumą galima vertinti keliais būdais: pagal plačią organizacinę santvarką, atliktu darbus, pagal tai, kiek lietuvių dalyvauja LB Tarybos rinkimuose ir pan.

1. Plačia organizacine - administracine santvarka matuojama JAV Lietuvių Bendruomenė yra

tokia: nuo Bostono iki San Francisco veikia virš 79 įvairaus dydžio LB apylinkių (beveik kiekvienoje lietuvių apgyvendintoje vietovėje). Apylinkės jungia 9 LB apygardos. Viso krašto LB veiklą koordinuoja 11 asmenų LB Krašto Valdyba, talkinama trijų pagrindinių tarybų: Švietimo, Kultūros ir Visuomeninių Reikalų. Už JAV LB veiklos kryptį ir veiklos būdus atsako vyriausias JAV LB organas — JAV LB Taryba, kurią trejiems metams renka visi JAV lietuviai lygiu, tiesioginiu ir slaptu balsavimu. Tai demokratiškai išrinktas organas.

2. Pagal darbus JAV LB yra labai įvairi, darbšti ir kūrybinga. LB atliktų ir atliekamų darbų apyskaitos pateikiamos kiekvienais metais LB Tarybos sesijose. Iš pranešimų matosi, kad 1971-1974 metų laikotarpyje buvo daug dirbta. Suminėsim kelis pavyzdžius iliustracijai:

a) *Švietimo srityje* — su Lietuvių Fondo pagalba remtos lituanistinės mokyklos, parengtos naujos kai kurių dalykų programos aukštesniosioms lituanistinėms mokykloms, išleistos 33 knygos ir didelis spalvotas Lietuvos žemėlapis, praveisti du jaunimo skaitinių konkursai, surengta šventė pagerbti vadovėlių autorius ir mecenatus, kiekvieną vasarą Dainavoje surengtos studijų savaitės mokytojams ir jaunimui, įvestos lituanistinės studijos Illinois universitete, pateiktas motyvuotas prašymas

JAV valdžios įstaigoms gauti paramos Ethnic Heritage studijoms, ir t.t.

b) *Kultūros gyvenimo srityje* — JAV ir Kanados Dainų šventė, tautinių šokių mokytojų bei grupių vadovų kursai, JAV ir Kanados Tautinių Šokių šventė, dabar jau ruošiamasi sekančiai JAV ir Kanados Lietuvių Dainų ir Tautinių Šokių šventei 1976 metais, globotas „Lituanus“ žurnalas, suruošti du Teatro festivaliai, išbaigtos dvi vienaveiksmės operos, suorganizuotas Mokslo - Kūrybos simpoziumas, paruoštas ir išleistas „Dainos chorams“ leidinys, pasirūpinta Pasaulio Lietuvių Archyvo sutvarkymu ir į naujas patalpas perkėlimu, išleisti du Lietuvių bibliografijos metraščiai (už 1968 ir 1969 metus), padėta Lietuvių Endiklopediją platinti, prarastos svarstybos „Išsivijios kultūrinės problemos ir jų kryptys“, išleistas Lietuvių literatūros istorijos pirmas tomas, suorganizuota nauja Kultūros taryba, ir t.t.

c) *jaunimo srityje* — sudaryti apylinkių ir apygardų Jaunimo Kongresui remti komitetai ir sėkmingai telktos lėšos, prarasti atstovų rinkimai į Jaunimo Kongresą, suorganizuotos trys lituanistinės jaunimo savaitės Dainavoje, remti sportiniai judėjimai, sporto varžybose LB dovanomis atžymėti pirmaujantieji, paremta sportininkų išvyka Europon, jaunimo stovyklose medaliais ir

kitokiomis dovanomis atžymėti lietuviškiausi stovyklautojai, įkurtos jaunimo sekcijos, finansiniai remtos jaunimo organizacijos, talkinta įvairiais būdais Jaunimo Kongreso pasisiekimui, dabar padedama rengti sekantį Jaunimo Kongresą, įtrauktas jaunimas į įvairius LB komitetus, apylinkes, ir t.t.

d) *visuomeninėje srityje* — nuolat informuotos JAV institucijos ir spauda apie Lietuvos padėtį, surengtos „politinių studijų dienos“, išleisti anglų kalba leidiniai „The Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania“ (1971, 1972, 1973 ir 1974 m.), išgautas JAV katalikų vyskupų konferencijos p-ko kardinolo Krol maldos dienos paskelbimas už Lietuvą, su dideliu atgarsiu amerikiečių spaudoje prarasta Bado diena, surengtas sėkmingas priėmimas JAV Kongreso nariams (susilaukta 26 senatorių ir per 40 atstovų), rūpintis sėkmingai Kudirka, Simo-kaičiais ir kitais, rūpintis Radio Liberty reikalais, protestuota dėl Valstybės Departamento žemėlapių, kuriame Pabaltijis buvo priskirtas SSSR, o Vilniaus kraštas Lenkijai (LB pastangomis žemėlapis ištaisytas), su latviais ir estais suorganizuota Pabaltijo informacijos konferencija, dalyvauta eilėje Valstybės Departamento konferencijų, protestuota dėl sovietų meno parodos, dirbama kartu su „Bicentennial Commis-

sion” Washingtone, rūpintasi “Ethnic Heritage” įstatymo pravedimu, dalyvauta Europos saugumo konferencijoj Helsinkyje, atžymėti Baisieji Birželiai kiekvienais metais, tartasi su VLIKu, su ALTa, LB delegacija aplankė tuometinį JAV viceprezidentą G. Fordą, rengti prasmingi Vasario 16 minėjimai visose apylinkėse, ir t. t.

e) *organizacinėje srityje* — sušaukti du JAV Rytų pakraščio LB darbuotojų suvažiavimai, JAV LB Apygardų pirmininkų suvažiavimas, JAV Vidurio apygardos apylinkių pirmininkų suvažiavimas, minėjimu atžymėtas JAV LB dvidešimtmečio jubiliejus, praveisti LB VII Tarybos rinkimai, atstovų į PLB Seimą rinkimai, LB mėnesiai kiekvienų metų rugsėjo mėnesiais, Krašto Valdybos pirmininkas ir nariai aplankė daugelį LB apylinkių, dalyvauta lietuvių veiksmų konferencijoje, LB atstovauta kitų tautybių tarpe, priimti ir išleisti nauji JAV LB Įstatai, įvairios administracinės taisyklės, palaikyti ryšiai tarp centrinių institucijų ir apylinkių bendralaiškiais, laiškais, ir t.t.

3. LB stiprumą ir augimą rodo balsuotojų skaičiaus didėjimas JAV LB Tarybos rinkimuose. Būdinga yra tai, kad bendram lietuvių skaičiui mažėjant, LB balsuotojų skaičius didėja. Sekanti lentelė parodo visų septynių LB Tarybų balsuotojų skaičius.

Metai	LB Taryba	Balsuotojų skaičius
1955	I	6,916
1958	II	4,137
1961	III	4,648
1964	IV	7,575
1967	v	9,125
1970	VI	8,483
1973	VII	10,440

Kodėl LB auga ir stiprėja?

Lietuvių Bendruomenė auga ir stiprėja todėl, kad LB organizatoriai, ir vėliau jos institucijų vadovai, suprato jaunimo svarbą ateičiai ir tuo jaunimu tinkamai rūpinosi.

Pavyzdžiui, Stasys Barzdukas į visokias valdybas bei komitetus stengdavosi įtraukti jaunus studentus, kurie visuomeninio darbo išmoktų kartu dirbdami su vyresniaisiais. Todėl su S. Barzduku apylinkių, centro ir PLB Valdybose būdavo jaunų žmonių. Juozas Bachunas visada suprato jaunimą, juo pasitikėdavo ir jam atsakomybę patikėdavo. Jo pastangomis buvo įgyvendinta Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongreso mintis. Dabar jau esame pakeliui į trečią Jaunimo Kongresą. Su Barzduku ir Bachunu dirbę jaunuoliai bei studentai vėliau patys įsijungė į visokius LB vienetų, kvietė į talką jaunesnius už save ir taip tęsė jaunimo įtraukimą į LB. Tas jaunimas užtikrina LB ateitį ir bendruomeninės minties tęstinumą. LB pilnateisiai nariai yra nuo 18 metų amžiaus. Ribą reikėtų suma-

žinti iki 16 metų, nes šių dienų jaunimas anksčiau subręsta, ir jį reikėtų įtraukti į LB eiles jau tada, kol jis dar nėra baigęs aukštesniųjų lituanistinių mokyklų. 16-kos metų amžiaus ribai nebuvo pritarta buvusioje LB VI-je Taryboje Įstatų keitimo metu, tačiau reikia viltis, kad ją pavyks pakeisti dabartinėje VII-je Taryboje.

Jaunimo dėmesį Lietuviai Bendruomenei ir jo paties dalyvavimą LB institucijose ryškiai pavaizduoja sekanti lentelė, kurioje rinktieji JAV LB VI-sios ir VII-sios Tarybos nariai suskirstyti pagal amžiaus grupes.

RINKTŲJŲ JAV LB TARYBOS NARIŲ AMŽIUS

Amžiaus grupė	LB VI-ji Taryba 1970-73	LB VII-ji Taryba 1973-76
18-30 metų	8	6
31-40 metų	9	8
41-50 metų	10	9
51-60 metų	11	13
61-70 metų	4	6

Jaunimas yra svarbus todėl, kad lietuvių skaičius kas metai mažėja. Šių dienų jaunimas už kelių metų jau bus vidurinioji karta. Jei šiandien priskaičiuojam lietuvių apie 300,000, tai ateityje turėsime dar mažiau. Tą galime matyti iš sekančios lentelės, kurios skaičiai paimti iš 1960 ir 1970 metų US Census žinių ir atitinkamai amžiaus grupėmis su-

skirstyti. Čia pateikti skaičiai yra tik *apytikriai*, bet jais galima naudotis palyginimams. Reikalinga pastebėti, kad šiuo metu du trečdalius lietuvių sudaro žmonės virš 50 metų amžiaus.

LIETUVIŲ AMŽIAUS GRUPĖS 1974 METAIS

Amžiaus grupė	Žmonių apie	skaičius
Iki 15 metų	apie	10,000
16-30 metų	apie	20,000
31-40 metų	apie	20,000
41-50 metų	apie	40,000
51-60 metų	apie	100,000
61-70 metų	apie	80,000
71-80 metų	apie	20,000
81-		?

LB ir jaunimo organizacijos

Pagrindinės lietuvių jaunimo organizacijos yra ateitininkai ir skautai, kurios yra gerai susiorganizavusios, turi savo garbingas istorijas, tradicijas, gerai paruoštus vadovus, spaudą, stovyklas ir suvažiavimus. Jos auklėja lietuvių vaikus patriotiškai tautinėje dvasioje.

Studijuojantį lietuvių jaunimą organizuotai veiklai telkia studentų organizacijos: bendrinės (kaip ŠALSS — Šiaurės Amerikos Lietuvių Studentų Sąjunga), ideologinės (kaip akademikai skautai, studentai ateitininkai, Korp! Neo-Lithuania, Santara-Šviesa, kt.), profesinės ir kitokios.

Sportuojantį jaunimą jungia sportininkų organizacija ŠAL-FASS (Šiaurės Amerikos Lietu-

vių Fizinio Auklėjimo ir Sporto Sąjunga).

Ką jaunimo organizacijos davė ir duoda Lietuvių Bendruomenei? Pirmiausia, tai daugelį gerų darbininkų bei vadovų, nes beveik visi buvę arba dabar einą pareigas LB centrinių institucijų pirmininkai arba nariai yra buvę ar Lietuvoj, ar Vokietijoje, ar JAV kurios nors minėtos jaunimo organizacijos aktyvūs nariai. Jaunimo organizacijose išmokus darbo metodus vėliau jie pritaikė LB veikloje.

Antra, jaunimo organizacijos davė ir duoda prieauglį LB, nes beveik visi jų nariai, sulaukę 18 metų amžiaus, anksčiau ar vėliau tampa aktyvesniais ar pasyvesniais LB nariais.

Ką Lietuvių Bendruomenė davė ir duoda jaunimo organizacijoms?

Ir gerai veikiančiom organizacijoms teikia moralinę paramą, apdovanoja jų vadovus atžymėjimais, skatina lietuvių visuomenę jas remti, vaikus į jas leisti, retkarčiais ir pati LB suteikia joms finansinę paramą (pavyzdžiui, buvo paremta sportininkų išvyka Europon).

LB rodo jaunimui tinkamą patikėjimą, pavesdama jiems patiems atlikti didelius ir atsakingus darbus (kaip Jaunimo Kongresų rengimai).

Kai jaunimo organizacijos sulaukia didelių rūpesčių, tada LB joms gelbsti. Pavyzdžiu gali būti Šiaurės Amerikos Lietuvių Stu-

dentų Sąjunga; kai ji nepajėgė leisti "Lituanus" žurnalo, tuomet LB perėmė jo globą, finansavimą ir toliau globoja "Lituanus" leidimą.

Ką daryti ateityje jaunimo organizacijose?

Pirmiausia, visos jaunimo organizacijos turėtų savo narius daugiau supažindinti su Lietuvių Charta, su Lietuvių Bendruomenės idėja, mintimis, darbais, ir skatinti juos aktyviai įsijungti į LB eiles.

Antra, ruošiant vadovus savai organizacijai, atsiminti, kad ir LB reikalingi gerai paruošti vadovai. Todėl iš anksto pramatyti, kad iš organizacijos eilių ateitų žmonių LB darbams vadovauti ir dirbti.

Trečia, nepriekaištauti LB dirbantiems savo organizacijos nariams, kad jie, užmiršę savąją organizaciją, nuėję dirbti "kitiems". Tie "kiti" yra visi lietuviai, kuriuos jaunimo organizacijos moko mylėti ir jiems padėti. Geriausias artimo meilės įrodymas — tai darbas LB.

LB ir lituanistinės mokyklos

Lituanistinės mokyklos yra didžiausia ir derlingiausia dirva, kurios mes tinkamai neprižiūrime ir nepanaudojame lietuviško visuomeninio ir bendruomeninio darbo vadovų ir darbininkų paruošimui.

Labai teisingai "Draugo" dienraštis savo 1974 rugpiučio 8 d.

vedamajame straipsnyje (pasirašytame d.b.b. inicialais) rašo:

“Lituanistinė mokykla yra visos išeivijos neatskiriama dalis ir kartu ateitis. Iš tos mokyklos žinių semiasi busimieji mūsų kultūrininkai ir vadai. Čia jie žengia pirmuosius žingsnius organizuoto lietuviškumo keliu. Suprantant tą didžiąją lietuviškos mokyklos paskirtį, nuostabu, kad toks menkas dėmesys į ją kreipiamas išeivijos veiksmų, veikėjų ir vadų. Tarp nuolatinių savų organizacinių rūpesčių, savitarpio ginčų ir suvažiavimų bei balių ruošimo mokyklomis susidomina tik tada, kai prireikia gražaus, tautiniais drabužiais pasipuošusio jaunimėlio prie vėliavų pastovėti ar demonstracijose dalyvauti”.

Lituanistinių mokyklų ir mokinių skaičius yra palyginti gražus. Sekančioje lentelėje pateikiami kai kurių metų mokyklų ir mokinių skaičiai:

Mokslo metai	Mokyklų skaičius	Mokinių skaičius
1958/59	44	2,642
1967/68	44	3,223
1968/69	44	3,217
1969/70	42	3,025
1970/71	42	2,986
1971/72	42	2,824
1972/73	37	2,718
1973/74	37	2,554
1974/75	?	?

Lituanistinių mokyklų reikšmė lituanistiniu atžvilgiu yra labai

didelė. Mokyklose didžiausias dėmesys kreipiamas į lietuvių kalbos ir gramatikos mokymą, į istoriją, geografiją. Visuomeniniu atžvilgiu padėtis yra bloga, nes beveik visose mokyklose labai mažai aiškinama apie lietuvių visuomeninį gyvenimą, apie LB veiklą bei svarbą.

JAV LB Švietimo Tarybos 1967 m. paruoštos ir paskelbtos lituanistinių mokyklų programos yra netinkamos šių dienų lietuvių jaunimo pajėgumui. Daugelyje mokyklų tos programos keičiamos pačių vedėjų bei mokytojų ir pri-taikomos vietos sąlygoms. Pakartotini prašymai JAV LB Švietimo Tarybai pagrindinai keisti pro-gramas nesulaukė iki šiol tinkamo dėmesio arba reikalingos ak-cijos.

Visuomeninio mokslo minėtoje 1967 m. programoje kaip ir nėra, nes tik 10-tam skyriui yra prama-tyta šiek tiek laiko, bet ir jis siūlomas įterpti tarp istorijos ir geografijos pamokų, jei nebūtų galima atskirai dėstyti.

JAV LB Švietimo Taryba yra išleidusi labai daug įvairių moks-lo priemonių lituanistinėms mo-kykloms: vadovėlių, pratimų skaitinių, žemėlapių ir kt. Vieni vadovėliai geresni, kiti jau pase-nę ir netinka šių dienų jaunimui. Visuomenės mokslui yra tik vie-nas pratimų sąsiuvinys, tai A. Saulaičio, SJ, “Bendruomenės keliu”, išleistas tik 1972 metais. Gi daugelį metų žadėtas St. Barz-duko “Lietuvis savo Tautoje,

Valstybėje ir Bendruomenėje”, tautinio bei visuomeninio ugdymo vadovėlis pasirodė visai neseniai. Skaudu, bet tokia yra nemaloni gyvenimo tikrovė. Tuo tarpu mūsų vaikai auga, bręsta ir be tinkamo visuomeninio paruošimo nuo lietuvių greičiau tolsta . . .

Labai didelę finansinę paramą lituanistiniam švietimui teikia Lietuvių Fondas. Jis per 10 metų švietimo reikalams davė per 150,000 dol. Jei ne ši parama, tai JAV LB Švietimo Taryba nebūtų galėjusi nei tiek padaryti, kiek iki šiol padarė. Lietuvių Fondo parama teikiama ir toliau, tik labai svarbu ją tiksliai ir gerai panaudoti naujiems, geresniems ir reikalingesniems, vadovėliams paruošti ir išleisti.

Kiek LB dėmesio skiria lituanistiniam švietimui buvo minėta šio straipsnio pradžioje. Tačiau proporcingai vertinant, šiai sričiai LB turėtų žymiai daugiau pastangų rodyti, daugiau lėšų teikti, daugiau visų lietuvių opinią šiam reikalui pakreipti.

Ką ateityje daryti lituanistinio švietimo reikalais?

Pirmiausia, JAV LB Švietimo Taryba turėtų pagrindinai peržiūrėti ir pakeisti lituanistinio švietimo programas, jas pritaikant šių dienų jaunimui ir mokytojams, žymiai daugiau įvedant tautinio ir visuomeninio ugdymo.

Antra, keisti pasenusius vadovėlius naujais.

•

Trečia, lituanistinėse mokyklose supažindinti mokinius su Lietuvių Bendruomene, su Lietuvių Charta, su pasaulyje pasisklidusiais lietuviais ir su jų pagrindiniu tikslu — padėti lietuvių tautai atgauti laisvę ir valstybinę Lietuvos nepriklausomybę.

•

Ketvirta, daugiau mokinių telkti į lituanistines mokyklas, nes jų daug mūsų jaunimo nelanko. Čia turi rūpintis LB apulinkės, lietuvių organizacijos ir tėvai. Taip pat ieškoti ir ruošti daugiau naujų mokytojų.

•

Penkta, rodyti daugiau dėmesio ir teikti paramos iš lietuvių visuomenės pusės. Kiekvieno lietuvių pareiga ir garbė savo vaikus leisti į mokyklą, ją remti, tėvų komitetuose dirbti, mokytojauti, kad lituanistinis švietimas jaunimui taptų įdomesnis, įvairresnis.

Ateities darbai ir viltys

Mūsų yra nedaug, todėl kiekvienas lietuvis yra brangus ir reikalingas. Ateitis priklausys nuo gerai paruošto ir sąmoningo lietuviško jaunimo.

Tačiau pastangas dabar trukdo ir ateityje trukdys trys dalykai:

1. žmonių silpnybės — ambi-

cijos, pavydas, pyktis, nesugebėjimas, apkalbos, šmeižtai ir kitos blogybės;

2. komunistų pastangos iš anapus mus daugiau sukiršinti, griauti, pasijuokti, išnaudoti žmonių silpnybės savo tikslams, nes gerai organizuota ir veikianti LB visam laisvajam pasauliui primena apie Lietuvos okupacijos neteisingumus, žiaurumus. Ypač komunistams nepatinka LB leidžiami leidiniai "The Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania", nes tai dokumentuoti įrodymai. Gaila ir skaudu, kad ir mūsų kitos centrinės organizacijos dėl žmogiškų silpnybių pastangas iš anapus netiesioginiai paremia;

3. pastangos iš šiapus sumažinti įvairių tautybių, o jų tarpe ir lietuvių, tautinį pasireiškimą, stiprų susiorganizavimą ir politinį pasireiškimą. Kuomet JAV vyriausybė deda pastangas sustarti ir bendradarbiauti su Sovietų Rusija, tada jai yra labai nepalankūs LB vienetų ir darbuotojų nuolatiniai priminimai apie Lietuvos nelegalią okupaciją, apie žmonių teisių pažeidimus okupuotoje Lietuvoje ir kt. Kai kurie lietuvių veikėjai, organizacijos ir spauda eina į talką toms pastangoms, puldami LB institucijas, LB vadovus, darbi-

ninkus, norėdami sumažinti jų autoritetą lietuvių visuomenėje, silpninti LB organizaciją.

Žinodami ribotas jėgas, lietuvių skaičių ir darbo sunkumus, su viltimi žiūrėkime į ateitį, siekdami pagrindinio tikslo — padėti lietuvių tautai atgauti laisvę ir valstybinę Lietuvos nepriklausomybę. Mūsų ir LB ateitis bus žymiai geresnė, jei:

1. Daugiau, kruopščiau ir realiau planuosime ateities darbus

2. Pasitikėsime jaunimu

3. Palaikysime jaunimo entuziazmą

4. Gerbsime jaunų žmonių nuomonę

5. Suprasime jaunimą šių dienų aplinkoje ir gyvenime

6. Tinkamai jaunimą auklėsime organizacijose ir mokyklose

7. Ugdysime viltį — būsimieji optimistai

8. Įtrauksime jaunimą į LB darbus apylinkėse, Krašto Valdyboje, LB Taryboje, kitose institucijose

9. Atsversime neigiamus puolimus prieš LB teigiamais LB darbais

10. Mylėdami vienas kitą (juk visi lietuviai yra lygūs tos pačios tautos vaikai, tarp savęs broliai), vykdysime Lietuvių Chartą ir stiprinsime Lietuvių Bendruomenę.

LB VISUOTINUMAS, DEMOKRATIŠKUMAS IR VADOVYBĖS SUDARYMAS

DR. HENRIKAS BRAZAITIS

Vyriausiajam Lietuvos Išlaisvinimo Komitetui paskelbus Lietuvių Chartą, gimė Lietuvių Bendruomenės idėja, kurią įgyvendinti lietuvių išeivių kolonijose užtruko daug laiko. Lietuvių Chartoje yra aiškiai deklaruota: "Pasaulyje pasklidę lietuviai sudaro vieningą Pasaulio Lietuvių Bendruomenę". Tai pagrindas, kuriuo remiamas Bendruomenės visuotinumas, ir vien savo prigimtimi esame jos pilnateisiai nariai. Tiesa, kai kurių kraštų įstatymai reikalauja sąrašinės narių sudėties, bet tas nepakeičia pagrindinio visuotinumo principo.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės konstitucija ir kraštų bendruomenių įstatai bei statutai nustato Bendruomenės demokratiškumą, kuris pasireiškia vadovybės demokratiniiais rinkimais. Vadovybės rinkimo ir sudarymo būdams atsiranda priekaištų. Čia kalbėsime Pasaulio ir Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenių klausimais. Kitų kraštų Bendruomenės panašių problemų turi mažiau ar visai jų neturi.

Dvi pažiūros

Vadovybės sudarymui Jungtinėje Amerikos Valstybėje yra dvi

pažiūros. Vieni pageidauja Bendruomenės vadovybę sudaryti politinių grupių, organizacijų ir kitų junginių atstovavimo pagrindu. Kiti mano, kad tiesioginis demokratinis rinkimų būdas yra tikslesnis. Kiek tikslus yra pirmasis būdas, kuriame jokio balso neturi išeivijos užnugaris? Visų pirma, kokios grupės ar organizacijos turi būti atstovaujamos, kas tuos atstovus parinks? Organizacijų turime šimtus. Kurias jų atskirti ir kodėl jas atskirti, kurias parinkti? Turime gyvenime pavyzdžių, kad vienoje organizacijoje pritrūksta atstovų, tai pasiskolinama iš kitos nors ir labai aktyvų jos narį atstovauti tai pirmajai. Yra organizacijų, apie kurias girdime tik tiek, kad jų vardu toks asmuo paskirtas jas atstovauti. Yra organizacijų, kurios neturi metinių, dvimetinių ar net trimetinių susirinkimų arba suvažiavimų, ir nieks jų vadovybių nerenka. Faktiškai jos egzistuoja tik popieriuje. Todėl pirmasis grupių atstovavimo vadovybės sudarymo būdas vargu būtų pateisinamas, priimtinas ir įgyvendinamas.

Kita pažiūra Bendruomenės vadovybę sudaryti, tai tiesioginiai rinkimai. Jai primetama, kad, girdi, nežinia, kas renkamųjų kan-

didatų sąrašą sudaro, kad grupėms bei organizacijoms neleidžiama savo kandidatų išstatyti, jos nėra atstovaujamos ir t.t. Kiek tikslūs tie priekaištai, aiškiai parodo paskutiniai Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenės Tarybos ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimo atstovų rinkimai. Chicagoje susidarė net trys koaliciniai sąrašai. Clevelande du. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimo metu du aiškiai priešingi ir dar keli neutralūs kandidatai. Tikrovėje gi turime dvi koalicines grupes. Vieną sudaro iš Nepriklausomos Lietuvos atsivežtų politinių grupių simboliai, Amerikoje aktyviai veikusių dar prieš antrąją emigraciją tų politinių grupių tipingi atvaizdai ir fraternaliniai susivienijimai. Antrą— liberalesnę, apie Bendruomenę susispietusi, daugumoje užsieny baigusią mokslus asmenų jungtis. Tos dvi koalicinės grupės rungtis dėl Bendruomenės vadovybės sudarymo. Taigi, tik pasakos, kad Bendruomenės rinkimuose dalyvauja vien pavieniai asmenys, o ne grupių parinkti kandidatai. Kitas priekaištas, kad tokiuose rinkimuose dalyvauja labai mažas lietuvių skaičius. Taip, nedidelis, ir labai liūdna, bet čia kaltas emigracijos nuosmukis ir apatija. Jei Bendruomenės rinkimuose Jungtinėse Amerikos Valstybėse dalyvauja virš dešimties tūkstančių aktyvių lietuvių, tai didelis „aktyvistų“ skaičius. Gal dar

ties pat yra bent kiek aktyvių, bet tai ir viskas. Nesiremkiame milijonais mirusiųjų sielų ar popieriniais narių sąrašais. Nesivadovaukime „mitais“ apie atstovavimą nesamų milijonų. Aišku, didinkime savo skaičių, kalbėdami su kitataučiais, bet būkime sąžiningi savųjų tarpe.

Bendruomenės atstovų rinkimuose nėra jokių apribojimų bet kuriai grupei. Septyni lietuviai, grupiniai ar negrupiniai, gali išstatyti savo kandidatus ir už juos gali balsuoti kiekvienas, kuris save laiko susipratusių lietuviu. Todėl Bendruomenės rinkimų formos keisti nereikia, bet reikia žadinti pareigos supratimą tuose, kuriuose jį pradeda gesinti emigracinė apatija.

Vadovybių sudarymas

Demokratiškai išrinkę savo atstovus, einame prie vykdomųjų organų rinkimų ar sudarymo. Pažvelkime, kaip yra renkama Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba. Rinktieji atstovai, Seimo nariai, renka visą valdybą. Prieš tai yra ieškomi sutinką kandidatuoti asmenys. Dažniausiai susidaro du lageriai, kurie pasiūlo savo kandidatus. Iš anksto užkulisuose tariamasi, agituojama ir įtaigojama rinkti savuosius. Stengiamasi sudaryti daugumą, bet ne visumą, ir neieškom kompromisų išrinkti vadovybę, turinčią visos išeivijos pasitikėjimą. Jei kas drįsta pasakyti, kad Bendruo-

menėj neatstovaujamos politinės grupės, tas nepajėgia išvelgti tikrovės. Laimėtojai žygiuoja iškelę vėliavas, o pralaimėtojai gaila liežuvius ir plunksnas, kaip laimėtojus niekinti. Tai išvengti ateity turime stengtis išrinkti tokią vadovybę, kuri atstovautų visą mūsų išeiviją.

JAV LB vadovybės sudarymas yra tikslesnis, nes čia renkamas vien krašto valdybos pirmininkas. Jis kviečia kitus valdybos narius, kuriuos vėliau tvirtina Taryba. Daug priklauso nuo išrinkto pirmininko įžvalgumo, kuris į valdybą gali pasikviesti įvairių pažiūrų asmenų iš įvairių grupių, gali sudaryti plačią koaliciją, atstovaujančią lietuvių išeivijos visumą. Tokiu būdu sudarydami vykdomuosius organus, išvengsime tų nesusipratimų ir erzelių, kuriuose Bendruomenė dabar yra paskendus. Taip pat renkant Tarybos prezidiumą, dauguma turi būti tiek apdairi, kad ir mažuma proporcingai būtų atstovaujama. Dauguma, nors ir kaip gausinga, turi skaitytis su mažuma, nes neturime priemonių — kariuomenės, policijos, teismų — savo potvarkius priversti vykdyti. Atstumtoji mažuma mūsų sąlygose kelia erzelių, todėl beatodairinis vienalytės daugumos veržimasis į taip vadinamą „valdžią“ nėra nei pateisinamas nei lietuviškam darbui naudingas.

Kiek mažiau trinties iki šiol buvo, renkant Bendruomenės dar-

bo bites, apylinkių ir apygardų vadovybes. Su mažom išimtim tų darbų, nors ir daugiausia reikalingų, netaip veržliai siekiama. Bet ir į juos pradeda pūsti piktieji vėjai, kaip Cicero, Marquett Parko apylinkėse ir Vidurio vakarų apygardoj.

Lietuvių Fronto Bičiulių Sąjūdžio nariai savo tarpe turi daug iškilių ir sumanių asmenų vežti išeivijos bendruomeninę darbų naštą. Tačiau tikrovėje nesudaro išeivijos Bendruomenės absoliučios daugumos, bet tik sugeba suburti apie save palankiųjų koalicinę daugumą. Gera žino rinkiminę techniką, jos triukus, ir daugeliu atvejų moka laimėti rinkimus, palikdami mažumą opozicijoje, tuo padarydami žalą Bendruomenės visuotinumui idėjai. Bendruomenės vadovybė išeivijos sąlygose turi atstovauti visumą, bet ne daugumą, kuri labai mažai kuo didesnė už paliktą opozicijoje mažumą. Sudarant vykdomuosius organus ateity, reikia ieškoti būdų visuotinumui principą įgyvendinti. Tada išvengsime nereikalingų priekaištų ir net nepaykantos pasireiškimų Bendruomenei ir LFB sąjūdžiui, kurių nei Bendruomenė nei LFB neužsitarnauja. Reikia įsidėmėti, kad demokratinė santvarka valstybėje yra visai kas kita, kaip čia, išeivijoje, kur kiekvienas pasišventėlis yra brangus vieningam darbui, siekiant bendrų tikslų.

DIDYSIS LB DARBAS ŠIANDIEN IR ATEITY

JUOZAS ARDYS

Aktyvas

Žymiausias vėlyvosios išeivijos įnašas į Amerikos lietuvių gyvenimą yra bendruomeninė samprata ir jos įgyvendinimas. Čia nebandoma į tą pačią plotmę rikiuoti pavienių kultūros darbuotojų nuopelnų. Jie ir priklauso jiems. Su vėlyvąja išeivija atėjusi bendruomeninės visuomenės samprata prigijo ir pagrindinai pakeitė lietuvių visuomenės veidą Amerikoje. Tuo, aišku, netvirtinama, kad bendruomeninės visuomenės samprata tapo vienbalsiai priimta. LB įkūrimas Amerikoje buvo sutiktas organizacinės - partinės visuomenės šalininkų su dideliu skepticizmu. Šis skepticizmas laiko bėgyje formavosi į opoziciją. Praslinkus dvidešimtmečiui nuo LB įsikūrimo, šie konservatyvieji organizacinės visuomenės šalininkai, pamiršdami bet kokius išeivijos siekius, jau renkasi savo pagrindiniu tikslu bendruomeninės visuomenės ardymą ir performavimą į organizacijas.

Racijonalūs užmojai visose lietuviybės srityse yra diskutuoti ir į juos kreiptinas dėmesys. Užmojai, besirikiuoją į emocinius išpuolius, netarnauja nei lietuvi-

bės išlaikymui, nei Lietuvos laisvės bylai. Šios rūšies kliūtys bendruomeninės visuomenės kūrime ir jos gyvenime neturėtų nukreipti LB darbuotojų dėmesio nuo didžiojo bendruomeninio darbo, nuo bendruomeninių funkcijų tobulinimo, bendruomeninių branduolių tvirtinimo.

Kalbant apie darbą, racionalu pradėti turimojo potencialo vertinimu. PLB Valdybos pirmininkas, Bronius Nainys, savo straipsnyje (Pasaulio Lietuvis), "Didieji mūsų darbai ir turimos pajėgos", pagrindinį dėmesį skyrė mūsų darbuotojų potencialui vertinti. Šio vertinimo išdavoje, atsidūręs į esamo LB aktyvo ribotumą, (4000 - 6000 darbuotojų), baigė mintimi, kad "tokias mažas jėgas turint, labai didelį dėmesį reikėtų kreipti į tinkamą jų panaudojimą ir rūpintis tų jėgų padidinimu". Šių jėgų, aktyvo didinimas, darbo sričių racijonalizavimas, bendruomeninių funkcijų tobulinimas bei aiškesnis jų apibrėžimas bendruomeninių branduolių tvirtinimas yra mūsų svarbus darbas. Ir neatlikus, sunku tikėtis didesnių žygių bei planingų užmojų, reikalaujančių didesnės

talkos ar paramos. Juk laikraščiai, žurnalai, knygos neleidžiami archyvams, kultūros darbuotojai nefunkcionuoja tuštumoje, politikų siekiai be bendruomeninės bazės bei paramos liks tik šauksmu tyruose. Į keturių - šešių tūkstančių aktyvą galėtume žiūrėti kaip į kietąjį (apie 2500) ir rezervinį (apie 1500 darbuotojų), pridėdami pastabą, kad daugumoje tai bendruomenės darbuotojai, perkrauti darbais, ilgus metus tempę bendruomeninę našta, palikti šioje veikloje su labai ribotomis veiklos gairėmis ir be modelio savo darbams.

Apie šį modelį kalbant, tikimasi, kad trumpais bruožais bus nubrėžtos gairės, kaip turimą potencialą plėsti. O plėtimui dirva egzistuoja. LB potencialas tautinėje bendruomenėje, gana realistišku Br. Nainio paskaičiavimu, turėtų būti apie keturios dešimtys tūkstančių. Dauguma šių žmonių yra pasitraukusi iš bendruomeninio darbo ar bendrai iš lietuviybės barų. Vieni bandė išoperuoti praeitį ir įsilieti į aplinką, kiti bijo dabarties ir ateities įsipareigojimų bet kokiems bendruomeniniams darbams. Pirmųjų benepagausime, nebent etninių kultūrų populiarėjimo banga Amerikoje juos grąžintų. O antruosius, kurių gana daug, turime vilties susigrąžinti savo meile, pagarba viens kitam ir racionalių bendruomeninių įsipareigojimų pasidalinimu. Taigi modelio tikslas — mūsų esamo

ir turimo aktyvo efektyvus panaudojimas ir planuotos pastangos potencialo išvystyme.

Sijos

Prieš nustatant šio modelio sijas, tenka pabrėžti bendruomeninės ir organizacinės visuomenės skirtumą. Organizacinės visuomenės pavyzdys, — tai nuo šio šimtmečio pradžios iki 1955 m. visuomenė.

Bendruomeninės visuomenės pavyzdys — tai po 1955 m. visuomenė. Pirmoji, kad ir stebėtinais skaitlinga (apie 300.000), vienos kartos laikotarpyje subyrėjo. Ta visuomenė nesukūrė atmosferos tarporganizaciniam bendravimui, nesurado homogeninės dirvos lietuviybei. Antroji, pagal Vytautą Volertą, “surėmė plaustą, ant kurio galima įvairiai rikiuotis, ir neprotinga būtų jį griauti”. Kitaip tariant, LB — tai išeivijoje šiltadaržis tarpti organizacijoms, išsiskleisti asmenybėms, reikštis kultūros darbuotojams, neužmirštant, kad šiltadaržio užlaikymo pareiga yra visų mūsų pareiga, jei norime tautiniai išlikti. Didelis darbas jau atliktas, sukuriant gana vienalytę lietuviybės atmosferą Amerikoje, bet didelis darbas dar ir laukia.

Pirmoji modelio sija, — tai socialinė veikla, tarnyba. Pagalba artimui, meilė lietuviui yra mūsų bendruomenės jungtis ir trauka. LB, neatlikdama šių funkcijų, tampa invalide, ir jos modelis atrodo šiaudinis. Šioje srityje LB gali plėsti savo poten-

cijalą duodama, o ne vien prašydama ar išipareigodama. Pagalba artimui, meilė lietuviui yra traukos, kurios gali grąžinti ir išėjusius. Tik išvydęs pasaulį, būsimas Bendruomenės narys neturi likti Bendruomenės nepastebėtas, besiformuojančiam jaunuliui LB gali būti patarėja ir pagalbininkė, susiformavusiam net padėti lietuvišką šeimą kuriant, atsidūrusiam painiavose — patarti, ligoje lankyti, užjausti, senatvėje globoti, mirštančiam — suteikti tinkamą pagarbą ir nepalikti tik niekeno nepastebėtu numeriu. Smulkiau detalizavus šiuos darbus ir nusistačius veiklos gaires, metodus, netrūktų naujų jėgų net ir mažuose bendruomeniniuose branduoliuose. Realu tikėti, kad, išitraukus į šią sritį, Bendruomenei finansinė parama taptų dažnesnė, ir tada Bendruomenės atsakas būtų efektyvesnis. Šios sijos dabar neturime, nors artimo meilės sritis darbų kartojimosi nebijo.

Antroji modelio sija, — tai lietuviškojo švietimo darbai. Ji jau egzistuoja. Tačiau mūsų mokyklose mokinių skaičius mažėja, rezultatai menkėja. Skaičiaus mažėjime matome turimo potencialo nepanaudojimą; rezultatų menkėjime — spragas jaunimo motyvavime. Problemos yra visabendruomeninės, mūsų visų. Bet ši sija taip pat akyvaizdžiai rodo, kad didelis skaičius į bendruomenės aktyvą ateina per tėvų komitetus ir mokyklas.

Trečioji modelio sija, — tiesioginė tarnyba Lietuvos bylai, politinė veikla, nes išeivijos misija — laisvė Lietuvai, o kiekvienas lietuvis, — šios misijos propagatorius, kiekvienas lietuvis, — šios misijos dalyvis. Be to, LB, sudariusi geriausią administratyvinį tinklą išeivijoje, lengviausiai pasiekia didžiausią skaičių organizuotų ir neorganizuotų lietuvių, remdamosi ne partiniu ar ideologiniu, bet *duoklės savo kilmei* principu. Tai LB visuotinumo bruožas.

LB dalyvavimas šioje misijoje yra kartu ir LB gyvybinis motyvas lietuviybės išlaikyme. Lietuviybės išlaikymas, kaip tikslas sau, neuždega jaunimo ir neatveda jo nei į LB darbuotojų gretas nei į organizacijas. Lietuvos laisvės reikalas, kaip praktika parodė, yra patraukias jaunasias jėgas ir visus jungias. Beveik kiekvienas, siekias aktyviai šio tikslo, automatiškai įsijungia ir į lietuviybės išlaikytojų, rėmėjų eiles. Ši sija yra gyvybinė lietuviybės tęstinumui ir LB potencialo augimui. Politinė veikla mūsų misijoje turėtų būti informacijos rinkimas ir jos skleidimas. Neatsieksime savo paskirties, tapdami antra ALTa (veiklos požiūriu) ar kita politine taryba. Be plataus informacijos tinklo naivu būtų galvoti (kaip yra galvojama), kad tuzinas politikierių atliekamam laikui galėtų atsverti Maskvos propagandinę ofensyvą.

PO 25 METŲ

Z. PRŪSAS

Neturiu po ranka statistinių davinių, bet, atrodo, perdaug nesuklysiu teigdamas, kad apie trečdalis pokarinių lietuvių ateivių pasiekė Amerikos krantus 1949 metais. Taigi, apie dešimčiai tūkstančių lietuvių, dabar gyvenančių Amerikoje, šie metai būtų lyg ir 25 metų sukaktis. Gerai prisimenu nuotaikas tada. Jei būčiau paklausęs apie šimtą plaukiančių laivu, ar jie važiuoja Amerikon nuolatiniam apsigyvenimui, teigiamai atsakančių būčiau radęs gal tik keletą. Galvojome: važiuojame keleriems metams, kad atletuvinume kiek atitrūkusius nuo tautinio kamieno Amerikos lietuvius, o po to grįšime atgal, jau į Lietuvą.

Ketvirtoji modelio sija — Bendruomenės parama lietuviams religiniuose poreikiuose. Svarbi mums ši sritis ne vien kaip krikščionims, bet ir kaip lietuviams, nes ji didelę lietuvių dalį glaudžiau jungia ir padeda surasti dažnesnius, tampresnius kontaktus. Tai yra pasisakymas už lietuvišką parapiją, kurios charakteris jau tampa atskira tema. Ši sija tarnauja Bendruomenės potencialo didinimui, ir netikslu jos netvirtinti ar ją apleisti.

Kai tų pačių metų rudenį Ateitininkų Kongrese (New Yorke) a. a. prof. Pakštas išpranašavo, kad “dypukų” vaikai čia suamerikonės greičiau, kaip ankstyvesniųjų ateivių, daugelis pagalvjom: na, ir nušnekėjo!

Žiūrint iš 25 metų perspektyvos, daugelis matom, kad buvome gerokai naivūs. Po kelerių metų tuoj pastebėjom, kad savų vaikų išlaikymas lietuviškame kieme reikalauja tiek daug pastangų, kad per jas nebelieka laiko įtaigoti ankstyvesnės kartos atžalas. O kurie pabandėm dirbti ankstyvesnės kartos organizacijose, greitai sutikome sunkumų. Mes bandėm lietuvininti, o patys buvome amerikoninami, ir ilgą laiką vieni su kitais nesusikalbėjom.

Niekas negali tvirtinti, kad lietuviškiems reikalams per praejusius 25 metus nebuvo atiduota energijos. Gal tik galima būtų apgailestauti naštos nelygų paskirstymą. Vieni vilko daugiau, kaip jų jėgos leido, ir dažnai nelaiku sukrito. Kiti gal galėjo stipriau pečiu paremti. Bet pagal įdėtą energiją rezultatai turėtų būti geresni. Buvo kliūčių, darėm daug klaidų. Prieš pradedant kitus 25 metus, reikėtų žinoti, kur apsirikom.

Duoti pilną situacijos vaizdą keliuose puslapiuose būtų sunku. Norėčiau tik pajudinti vieną klausimą: jei praeity kai kurie metodai nebuvo sėkmingi, kokios yra alternatyvos? Gal verta išbandyti naujus kelius. Tik todėl norėčiau iškelti porą minčių, kurios, atrodo, nebuvo anksčiau mūsųose diskutuotos.

Iki šiol apie 70 - 80% pastangų ėjo lietuviybės išlaikymui. Bet, žiūrėk, tėvai neriasi iš kailio, veždami vaikus šimtus mylių į šeštadienines mokyklas, į stovyklas, kalbėdami tik lietuviškai, sudarydami jiems sąlygas draugauti su lietuviais. O rezultatai? Viskai kalba, rašo ir skaito lietuviškai, bet kai atitrūksta nuo mamos ar nuo tėtės piniginės, bėga nuo savųjų, kaip nuo užkrečiamos ligos. Iš kitos pusės, sunku atsistebėti airiais. Nei jie į šeštadienines mokyklas vaikus varo, nei į stovyklas veža, o, žiūrėk — penkta ar šešta karta su vokiečių ar anglų priemaišom pasididžiuodama giriasi: mes airiai! Jei tą paslaptį galėtum sužinoti, atsiektum keleriopos naudos. Gal į šią airių savybę turėtų atkreipti dėmesį mūsų sociologai, psichologai; gal Lietuvių Fondas galėtų paskirti stipendijas studentams doktorantams, kurie suktų tyrinėti, kodėl po kelių kartų airiams Airija yra senoji tėvynė, už kurią kovoja spaudoje, JAV Kongrese, o antros kartos lietuviai jau slepia savo kilmę.

Pereikime į politinę sritį. Gal virš 90% mūsų pastangų bazavosi JAV. Ar Lietuva yra Amerikos intereso sferoje? Aimanavimai Valstybės Departamente dėl rusų padarytų skriaudų yra tik uodo zirzėjimas vasarotojui. Iš pradžių kiek erzina, bet neskauda; vėliau apsibrantama ir nebegirdima. Mūsų krašto reikalai Amerikai neįdomūs, Washingtonas nėra suinteresuotas rusų imperijos suskaldymu. Jei sukiltų rusų pavergtos tautos Sovietų Sąjungoje, Amerika gal užmerktų akis, gal net pasistengtų, kad sukilėliai negautų ginklų, kaip Eisenhoweris pasielgė vengrų sukilimo metu. (Bent taip skelbė LIFE žurnalas).

Tuo tarpu yra valstybių pasaulyje, kurios būtų labai patenkinamos, kolonialinei rusų imperijai subyrėjus. Mūsų interesai yra tie patys, kaip Vokietijos, Kinijos, Jugoslavijos, Rumunijos, Čekoslovakijos, Lenkijos, Turkijos. Pavyzdžiui, Kinija norėtų atgauti dalį Sibiro, o Rumunija — Moldaviją. Tiesa, ideologiniai nieko bendro neturime nei su Raudonąja Kinija nei su Rumunija, bet pasaulinėje politikoje ideologijos mažai ką reiškė ar reikšia. Churchillis buvo antikomunistas, bet jam nesutrukdė bendrauti su Stalinu, nes tuo laiku anglų ir rusų interesai sutapo. Ideologiniai Austrijos imperatorius buvo artimesnis Lenkijos - Lietuvos karaliui, bet susidėjo su Rusijos caru ir pasidalino Lenkiją su Lietuva.

LIETUVOS REIKALŲ IŠNEŠIMAS Į PLAČIĄSIAS AMERIKIEČIŲ MASES

REGINA ŽYMANTAITĖ

Turime veiksnius ir eilę kitų grupių, kurios atlieka tam tikrus darbus Lietuvos laisvinimo žygyje. Didžiausia mano patirtis šioje srityje — darbas Pabaltijo Moterų Tarybos veikloje. To vieneto centras New Yorke. Pabaltijo Moterų Taryba apjungia lietuvių, latvių ir estų moterų federacijas, turinčias savo vienetus viso laisvojo pasaulio kampuose. Ši organizacija, sakyčiau, yra politinė. Pabaltijo Moterų Tarybos veikloje, tenka jau kuris laikas dalyvauti, o 1973 metais teko vadovauti Tarybos centro valdybai (būti jos pinninke).

Pabaltijo Moterų Tarybos tikslas buvo ir yra siekti su Pabaltijo kraštų bylos reikalu plačiasias amerikiečių ir kitų laisvojo pasaulio kraštų mases, duodant joms kiek galima daugiau informacijų apie pavergtą Lietuvą, Latviją ir Estiją, ir laimint tas mases mūsų reikalui. Puikiai žinome, kad tą informaciją reikia tinkamai ir gerai paruošti bei persijoti, kad ji nevirstų neesminių ir nuobodžių žinių tvanu. Juk ja mes ir kitos grupės siekiame palaikyti kitataučių tarpe gyvą interesą mūsų bylai ir užmegzti ryšius su laisvojo pasaulio politinio ir

Kad tai buvo kriminalinis aktas, per daug negriaužė sąžinės nei pravoslavui carui, nei katalikui imperatoriui. Ir Churchillis su Rooseveltu ramia sąžine pasmerkė milijonus nekaltų žmonių mirčiai bei vergijai, nes galvojo tai darą Anglijos ir Amerikos labui.

Gal per ateinančius 25 metus reikėtų daugiau mūsų politinio dėmesio kreipti į Kiniją ar į kitas anksčiau minėtas valstybes. Jei JAV nenori iškelti mūsų klausimo Jungtinėse Tautose, gal tą sutiktų padaryti Raudonoji Kini-

ja. Jei Vatikanas gali sutikti Podgornį, kodėl mums neprakalbinti Kinijos atstovo Jungtinėse Tautose? Juk jo ir mūsų interesai sutampa: kompromituoti rusus tarptautinėje arenoje, silpninti juos, sudaryti sąlygas pavergtoms tautoms nuo jų atsipalaiduoti.

Rezultatai būtų geresni, jei daugiau veiktume išvien su latviais, estais, ukrainiečiais ir su kitomis nerusiškomis Sovietų Sąjungos tautomis. Esame dalis 120 milijonų bloko, turinčio tuos pačius interesus.

visuomeninio gyvenimo vairuotojais. Tų ryšių mezgimas yra labai svarbus. Vienu ar kitu atveju, iškilus opesniai ir svarbesniai reikalui, tie kontaktai yra nepaprastai naudingi.

Pabaltijo kraštų bylos reikalais esame varstę ir varstome legislatorių duris Washingtone, esame turėję audiencijas Baltuosiuose Rūmuose ir Valstybės Departamente. Yra tekę atstovauti ir kitoms grupėms. (Pavyzdžiui, VLIK-ui, Washingtone lankant amerikiečių legislatorius, kurie ruošėsi vyksti į tarptautinę Parlamentarinės unijos konferenciją, įvykstančią Rumunijoje).

Ne vienas dažnai pakalba ir pasako, kad lietuvių ir kitų etninių grupių veikla JAV-se neturinti lemiančios reikšmės. Toli gražu taip nėra. Spaudimas daro daug įtakos, formuojant JAV-bių užsienio politiką. Jei ne grupių ("lobby groups") veikla, Amerikos užsienio politika būtų buvusi visai kitokia Sovietų Sąjungos atžvilgiu paskutiniųjų dvidešimties metų laikotarpyje.

Mūsų priėjimas prie krašto viršūnių ir spaudimas į jas turi būti tinkamas, gerai apgalvotas: kartais tereikia tik priminimo ar švelnaus paspaudimo, kartais kietesnio ar gana kieto. Ne visad galime leisti sau būti agresyvūs ("pushy"). Jei persistengsime (per daug ir per dažnai), galime pasidaryti, kaip amerikiečiai sakytų, "a nuisance". Įkyrėsime ir nieko nelaimėsime. Amerikos politinių sferų psichologija yra gana savotiška, ir jos mes nepakeisime. Ji turi būti priimta tokia, kokia ji yra, suprasta ir gerbiama. Amerikiečiai sielojasi dėl visų gerbūvio, ką vokiečiai pavadintų "Weltschmerz". Amerikiečiai užstoja ir remia persekiojamus ("downtrodden", "the underdog"). Siekdami amerikiečius su savo reikalams palenkti, turime kreipti į tai didelį dėmesį.

Sovietai geležine kontrole ir ginklu nori išauginti naują žmogų — 'sovietžmogį'. Vienas iš žinomesnių sovietų antropologų vienoje New Yorko kolegijoje 1974 metų pavasario semestre pravedė seminarą tema: "Sovietinio žmogaus antropologija". Tas sovietų profesorius įrodinėjo, kad "sovietžmogio" išugdytas artėjas prie realybės. Paskutiniųjų penkerių metų įvykiai pavergtėje Lietuvoje duoda priešingą vaizdą. Žmonijos noras buvo ir yra pačiai apspręsti savo likimą, ir laisvei bei nepriklausomybei nepagailima jokios kainos.

Istorijos raida rodo, kad radikalūs pasikeitimai ateina visai nelauktai ir netikėtai. Žinoma, nebūtų tikslo pasiduoti likimo valiai. Priešingai, turime daryti viską, kas tik galima žygyje dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Laisvųjų pareiga vykdyti tai, ko pavergtieji negali. Lietuvos bylos reikalą turime išnešti į plačiąsias mases: per mokslo institucijas, spaudą, radiją ir televiziją. Turime budėti, kad JAV-bių vyriausybė nepakeistų savo nusistatymo Pabaltijo kraštų bylos reikalui. Jei mes, lietuviai, nuteisime rankas Lietuvos laisvės žygyje, kiti tikrai nieko nedarys.

Mūsų pažintys ir ryšiai su krašto politinio gyvenimo vairuotojais turi nepaprastos reikšmės, dažnai nulemdami pasisėkimą ar pralaimėjimą. Lietuvių pažintys ir ryšiai su krašto legislatoriais yra gana riboti. O

P o l i t i k a

Sprendžiant Lietuvos laisvinimo klausimus ir jų padėties pristatymą amerikiečių visuomenei, apsvarstom būdus, kaip tai vykdyti per amerikiečių mokyklas ir universitetus, per spaudą, radiją, televiziją ir įsijungiant į Amerikos politinį gyvenimą. Besiklausydama savo draugų pasisakymų, prieinu ne kartą išvados, kad svarbiausias uždavinys išeivijai, ir ypač jos jaunimui, yra tautos išlaisvinimas. Gal tiesa. Bet kas man labai rūpi, — besistengdami iškelti Lietuvos bylą amerikiečių visuomenei, mes kai kada užmirštame, kad tą patį klausimą taip pat reikia ugdyti pačioje lietuviškoje visuomenėje, ypatingai jaunimo tarpe.

Esame jau ne kartą girdėję, kad per mažai viešumoje, ypač jaunimo tarpe, diskutuojami lietuvių išeivijos ir ypač lietuvių jaunuolio pareigos bei uždaviniai Lietuvai. Dėl to kai kurių ir buvo kritikuotas paskutinis PLJ kongresas, — jis buvęs betikslis ir be jokių svarbesnių sprendimų. Turėdamas gana daug įtakos jaunimui, kongresas neišnaudojo progos jį uždegti, sustiprinti lietuviška dvasia, suformuluoti pareigas Lietuvai ir konkrečiai jas vykdyti.

Man kartais sunku suprasti, kaip jaunimas gali kreipti savo jėgas į tą didžiausią uždavinį, Lietuvos laisvinimą, jei per mažai rodo dėmesio net daug mažesnėms pareigoms. Jei nejauti šilumos lietuvybei, sunku įsivaizduoti, kaip galima turėti stipresnį tautiškumo jausmą Lietuvai. Kaip sportininkas negali iškart pasiekti aukščiausių rezultatų be nuolatinio ruošimosi ir be fizinio bei dvasinio susitelkimo, taip ir lietuvis jaunuolis turi pamažu bręsti lietuviškoje dvasioje, vykdydamas tai, kas sudaro lie-

galėtų būti visai kita padėtis! Daugelis iš mūsų būname krašto sostinėje. Kodėl ta proga neaplinkyti savo kongresmano ir valstijos senatorių? Aš tai visad padarau. Daug naudos duoda pažintys ir ryšiai su legislatorių pavaduotojais ("administratine assistants" ir "legislative assistants").

Dažnai pamirštame savo miestų ir valstijų pareigūnus, pamirštame legislatorių narius. Per juos daug ko galėtumėm laimėti Lietuvos bylos reikalui.

Mes, lietuviai, žengiame tik pirmuosius žingsnius kitataučių verbavime ir jų įjungime į Lietuvos laisvės žygį. Viešosios opinijos formavimas mums palankia linkme plačiose laisvojo pasaulio masėse yra irgi tik pradinėje stadijoje. Trūksta šioje srityje tinkamesnio ir pilnesnio darbo plano. Reikia manyti, kad mūsų veiksniai ir aktyviosios organizacijos pajudės ta linkme pilna sparta galimai greičiau.

tuviškumo esmę, jo sielą. Svarbiausios žymės yra kalba, papročiai, kultūra. Man atrodo, kad kai kas galvoja, kad, jei lietuvių šiandien yra daug, jų bus daug visuomet. Nebūtinai.

Tai ką daryti, kad mūsų jaunimas išlaikytų lietuviybę? Tėvai, mokykla, organizacijos tuo daug sielojasi, bet aplinka ir oportunizmas šias pastangas kartais paverčia niekais.

Kai kas gal sakys, padėtis nėra bloga, nes vis dar tebeegzistuoja jaunimo organizacijos, klubai, ansambliai, ruošiamos šventės, kongresai, stovyklos. Gerai. Bet galima paklausti: kodėl vis mažėja mokinių skaičius lituanistinėse mokyklose, vis mažiau pasitaiko gerai lietuviškai kalbančių? Keistai skamba, kai mes kartais didžiuojamės, net laikraščiuose parašom, kad tas ar kitas jaunuolis kalba lietuviškai. Ar ne juokinga? Lietuvis kalba lietuviškai . . . Nuostaba, džiaugsmas. Jei papročiai ir tradicijos liks tik istorijos lapuose, jei rečiau užtiksimė naudojančius savą kalbą, tai kas kels tą Lietuvos laisvinimo klausimą? Kam jis bus svarbus?

Kultūra

Išlaisvinimas skamba gražiai, bet vien politinės jėgos Lietuvos neišlaisvins. Neužmirštame, kad ir kultūrinis pajėgumas turės daug reikšmės. Kai, pvz., ruošiami dideli etniniai pasirodymai Čikagoje, lietuviai kai kada neskaitlingai atsilanko ir silpniausiai atrodo. Ar todėl, kad kiekvienas galvoja, kad kitas viską suruoš, ar neranda laiko tarp tų savo ginčų? Net ir per paskutinę Baltų studijų konferenciją (nors ji vyko Čikagoj, kur yra didžiausia lietuvių kolonija Amerikoje) pastebėjau, o ir laikraščiuose tai buvo rašoma, kad latviai ir estai šiai konferencijai davė didesnę įnašą. Be to, proporcingai lietuvių mažiausiai dalyvavo. Stebėtina, O toks įvykis tikrai gali sudominti ir uždegti išeiviją ir jos jaunimą. Gal čia reikėtų šiek tiek mūsų laikraščius ir dienraščius pakaltinti už reklamos stoką. Gal ir rengėjai, apsikrovę darbais, nesuskubo pakankamai pateikti informacijos. O kad šis mokslinis ir kultūrinis įvykis turėjo ir politinės reikšmės, rodo rusų komunistų reagavimas.

Baltiečių mokslininkų sambūris nėra politinis, todėl neturėtų būti Rusijai pavojingas. Bet sovietai labiausiai bijo pavergtų tautų vieningumo. Jų didelis laikraštis 'Izvestijos' jau gerokai mėnesį prieš konferenciją aštriai smerkė ne tik baltiečių mokslo darbus ir šį suvažiavimą, bet niekino ir jų mokslines žinias bei pasiruošimą. Bronius Kviklys savo vedamajame 1974 m. balandžio mėn mėn. rašė: "Nereikia aiškinti, kodėl ji (konferencija) suartina ne tikrai pačius pavergtųjų trijų tautų mokslininkus, bet ir išveda juos ir jų darbus į tarptautinį mokslo pasaulį. Štai kodėl šia konferencija nepatenkinta Maskva".

O nepriklausomybės reikalu "Izvestijos" rašė: ". . . pirmoje vietoje pas juos (t. y., mokslininkus) kaip ir anksčiau yra Sovietų Pabaltijo respublikų menamoji 'nepriklausomybės' problema. Nereikia įrodinėti, kad tokiose 'problemose' nėra nieko mokslinio, o tikrosios pačio Sovietų Pabaltijo tautų gyvenimo problemos seniai yra išspręstos. Kiekvienas be

JAUNIMAS VISUOMENĖJE IR LIETUVOS LAISVĖS DARBUOSE

ANTANAS RAZMA

Kaip prieiti prie amerikiečių su lietuvių ir Lietuvos bylos reikalais?

Esu matęs daugelį savo draugų ir vyresnių, kurie yra bandę per laikraščius, laiškus, politiką ir kitokiais būdais pasiekti Amerikos mases. Dažniausiai tokios pastangos eina pro šalį: amerikiečiai arba visiškai nepastebi, arba jiems mūsų reikalai nerūpi. Jei kada pavyksta, tada sėdime patenkinti rezultatais. Bet iš tų tūkstančių, net milijonų, kurie yra retkarčiais paliesti mūsų propagandos, kiek atsimins straipsnį ar kitokią pastangą už savaitės, už mėnesio? Turime stengtis kuo galima ilgiau išlaikyti savo plakatą prieš žmonių akis. Juo ilgiau stovėsime jų akivaizdoje, tuo giliau mūsų mintys įsikals į jų galvas.

Tai pasiekti, mano manymu, galime tik per asmenišką draugystę. Jeigu mes koki amerikietį vadiname savo draugu, tai turėtumėm stengtis jam pasakoti apie savo kraštą, jo žmones ir apie jo dabartinę padėtį. Žmogus daug giliau priims tokį pasisakymą iš draugo, kaip iš šalto laikraščio puslapių. Vieną dieną galėtum išaiškinti savo papročius, kitą — truputį išdėstyti istoriją. Ir taip pamažu, pamažu mūsų draugas pasisavins gilų supratimą apie Lietuvą. Susitikęs su tavim, jis ir nenorėdamas pagalvos apie Lietuvą. Ir jeigu jis kur nors girdės arba skaitys apie Lietuvą, tą pranešimą seks su dėmesiu, nes jau bent truputį žinos apie tą kraštą. Net ir kitiems savo draugams jis gali pradėti pasakoti arba aiškinti apie lietuvius. Kodėl? Pirma, norės pasirodyti gudrus, (gerai apsiskaitys), antra, gal net gaus asmeninio dėžiaugsmo iš tokio informacijos skleidimo.

Būtų naudinga nuvežti savo amerikiečius draugus į lietuviškus rengi-

išankstinio nusistatymo galvojantis žmogus negali nepripažinti, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos darbo žmonės atstatė Tarybų valdžią, kaip vienintelę teisėtą tautinę vyriausybę, smurtu nuverstą 1919 metais buržuazinės reakcijos, kuri prievartos ir teroro pagalba bandė tą savo valdžios uzurpaciją įamžinti." Tai tokia rusų reakcija. Ir ją sukėlė ne Vasario 16 minėjimas, ne LFB sušaukta studijų savaitė, bet kultūrinis ir mokslinis baltiečių bendras susibūrimas.

Kad per kultūrą galima patekti ir į Amerikos politinę srovę, rodo Čikagos Stanley Balzekas. Savo lietuviškumu, Lietuvos kultūros susirūpinimu ir muziejaus įsteigimu yra plačiai žinomas amerikiečių visuomenėje ir kviečiamas į politinius sambūrius veikloje dalyvauti.

Visai neneigdama politinio Lietuvos laisvinimo ir su juo surištų darbų, raginu duoti daugiau svorio lietuviškai kultūrai, kad ji augtų ir stiprėtų, nes per ją galima daug laimėti ir politikoje.

nius, ir šį siūlymą daugiausia taikysiu jaunimui, nes geriau jį pažįstu. Pakviesk juos į tautinių šokių programas, gal pamatyti Balzeko muziejų Čikagoje, ar net dalyvauti mūsų lietuviško jaunimo baliuose. Jeigu draugas domisi muzika arba menu, pristatykim jam mūsų geriausių kūrėjų darbus

— Čiurlionio ir kitų kūrybą. Nuveskim jį į lietuviškas krautuves, kad turėtų progos susipažinti su lietuvišku gintaru, medžio drožiniais, juostomis ir kitais mūsų daugiausia branginamais meno darbais. Būtinai neužmirškime supažindinti jį su tautiniu maistu, arba pakviečiant pavalgyti pas save namuose, arba nuvedant į lietuviškus restoranus ir maisto krautuves. Ypačingai neužmirškim pasinaudoti tokiais specialiomis progomis, kaip Šokių Šventė, kai mūsų tautos dalis išeivijoje turi teisę išpūsti krūtinę ir garbingai pasirodyti viso pasaulio akyse.

Man atrodytų, kad Amerikos universitetuose reikia mažiau lietuvių kalbos ir daugiau Lietuvos istorijos ir kultūros kursų. Žinoma, gerai, kad mūsų ir amerikiečių jaunimas gali nueiti į tokius kalbos kursus ir pasilavinėti lietuvių kalboje. Bet kiek amerikiečių dabar studijuoja arba kada nors planuoja išmokti mūsų kalbą? Labai mažas procentas. Bet jei būtų isotrijos, literatūros ar kultūros kursai anglų kalba, irgi dėstomi tuose pačiuose universitetuose? Esu tikras, kad daug studentų užsirašytų į juos. Kodėl? Pirma, dėl įvairumo, naujumo (kaip jūs visi žinote, amerikonomams studentams labai patinka bet koks egzotinis dalykas). Antra, mes turėtume užsitikrinti, kad šituos kursus dėstytų tik geriausi ir įdomiausi profesoriai, kuriuos galime gauti. Aš pažįstu daug studentų, kurie išsirenka kursus, ne tiek žiūrėdami į turinį, kiek į mokytoją — įdomūs profesoriai visados turi pilnas klases studentų, nežiūrint kokią temą jie bedėstytų. Trečia, (mūsų svarbiausias tikslas yra kiek galima didesnę skaičių studentų supažindinti su Lietuva) — turėtum reikalauti iš profesorių, kad pats kursas būtų įdomiai dėstomas. Mokytojai naudotų moderniausius mokymo būdus, — ekskursijas, diskusijų ratelius, neformalius pašnekesius profesoriaus arba studentų namuose, “independent study” galimybes ir daugelį “visual aids”. Turėtum prižiūrėti, kad kursai nebūtų per sunkūs (studentai labai bijo blogo pažymio) ir ne per lengvi — tada studentai nesistengs mokytis. Jei mes galėtume tokius kursus suorganizuoti, tai tuose universitetuose studentai ir profesoriai giliau susipažintų su mumis ir greitai neužmirštų mūsų bylos.

Antras klausimas — Lietuvių pastangos pasiekti amerikiečių mases per spaudą, radiją, televiziją, šių pastangų kritika ir sugestijos.

Reikia suprasti, kad, atsakydamas pirmą klausimą, neniekinau šių kelių. Mes turėtume dažnai atskleisti savo reikalus Amerikai, ir kartais mums tai yra pavykę, kai turėjome progos milijonams prabilti. Aš tik noriu pabrėžti, kad tokie dideli darbai turėtų būti surišti su mažesniais, kitaip visos mūsų milžiniškos pastangos bus nevertingos. Amerikiečiai turi nepaprastai trumpą atmintį, reikia vis kelti jiems į galvą. Mūsų žinios visados turi būti įdomios, tad nerašykim į laikraščius tol, kol tikrai neturim ko nors įdomaus pranešti, kas pagautų skaitytojo dėmesį. Pati

blogiausia padėtis susidarytų, jei, paskaite arba išgirde lietuvių vardą, instinktyviai jaustų nuobodžio reakciją. Amerikiečiams patinka spektakliai, tai nedėkim į laikraštį žinučių apie šeštadienines mokyklas arba kavutes, bet apie Šokių šventes, Jaunimo Kongresus, tautinių šokių ansamblių pasirodymus. Neminėkim Kalėdų eglučių, bet aprašykim mūsų aukščiausio lygio kultūrinius parengimus — operas, vaidinimus, geriausių menininkų parodas. Jiems patinka sportas, tai ir dėkim straipsnius apie per pasaulį keliaujančias tinklinio ir krepšinio komandas. Jeigu koks nors lietuvis užsitarauja aukštos garbės, (valstijos, krašto arba pasaulio mastu), tai ir platinkim jo vardą. Ir kuo galima daugiau demonstruokim masiškai viešumoj, nes amerikiečiams yra labai patrauklūs jėgos pasirodymai. Mes galim dėti visokius straipsnius į jų laikraščius, bet neužmirškim, kad geriau įdomi kokybė, kaip kiekybė, kuri yra nuobodi. Mes norim, kad lietuvius laikytų gudriais, įdomiais, vertais pažinti, tai ir rašykim gudriai, įdomiai ir vertingai.

Paskutinis klausimas: neseniai turėjom Jaunimo Kongresą, bet kodėl neprasiveržėm į amerikiečių mases?

Organizatoriai turėjo sudaryti didelį “focal point” Kongreso metu Čikagoje. Reikėjo suorganizuoti didelę demonstraciją, pagerbimą ar kitokio pobūdžio įvykį Kongreso pradžioj, kuriame būtų dalyvavę Čikagos ir kitų miestų tūkstančiai lietuvių, vyresnių ir jaunesnių. Taip būtų atkreipę Čikagos spaudos dėmesį. Jeigu pakankamai žmonių dalyvauja spektaklyje, yra užtikrinta, kad atvažiuos spauda ir televizija. Atvykę ir radę geros medžiagos, jie būtų grįžę dar kartą. Kai spauda užsikabina, nepaleidžia tol, kol neparuošia įdomių straipsnių. Vėl pabrėžiu: turėjom suorganizuoti tokį specialų įvykį pačioj Kongreso pradžioj. Tur būt, skaitytojai pasipriešins, nes Šokių Šventė tai išpildė. Aš tik atsakyčiau: Šventė būtų buvusi labai geras įvadas demonstracijai, bet pati Šokių Šventė buvo visiškai atskira nuo Kongreso. Mums reikėjo įvykio, kuris būtų buvęs tiesiai surištas su Kongresu ir jo dalyviais. Nebuvo to, ir praradom spaudą.

Mano paskutinė pastaba: turėjom pasisamdyti gerą žurnalistą, kuris Kongreso metu būtų rašęs tik apie Kongreso dalyvius ir jo įvykius. Tas reporteris turėjo būti *tikras* profesionalas, mokąs rašyti geru stiliumi, priimtiniu Amerikos spaudai, bet ne išplatinti tik banalius “press-releases”. Tokios žinios retai patenka į laikraščius. Jis galėjo atiduoti savo laiką, rašydamas “human interest” straipsnius. Jeigu mums panašus projektas pasisektų ateityj, toks žurnalistas galėtų būti “roving correspondent” ir gal pajėgtų įdėti kasdiem bent mažą straipsnį į laikraščius. Bet vėl: reikia surasti tokį profesionalą ir žiūrėti, kad jo straipsniai būtų tikrai įdomūs ar juokingi, o ne pilni užmigdančių statistikų ir vardų (kuriuos mes vis randame savo lietuviškoj spaudoj ir kurie mums yra seniai nusibodę skaityti).

LIETUVOS REIKALAI IR AMERIKOS UNIVERSITETAI

LINAS SIDRYS

Ar iš viso verta kreiptis į kitataučius studentus Lietuvos reikalu? Juk Amerikos studentams tai yra labai svetimas klausimas. Nei jie susipažinę su Rytų Europos kraštų istorija, nei su dabartine padėtim. Sunku patraukti žmogaus dėmesį, kai protas nežino, jausmai abejingi, akys nukreiptos į geriau pažįstamus kraštus ir artimesnes problemas.

Pozityvus atsakymas į šį klausimą remiasi keturiomis klasėmis: Amerikos studentais, profesoriais, visuomene ir pačiais lietuviais studentais.

Toliaregis strategas aiškintų, kad dabar mokslus einą studentai bus valstybės vadai po dvidešimt - trisdešimt metų. Net jau ir už dešimties metų judresnieji studentai turės daug įtakos tarptautinėje, valstybinėje, ekonominėje, akademinėje ir informacinėje arenoje. Šie žmonės tvarkys ateities diplomatinis santykius, rašys istorijos vadovėlius, dėstys politinius kursus universitetuose.

Kai pasitaikys proga ateityje Lietuvai atgauti savo nepriklausomybę, įtakingų amerikiečių sprendimai daug lems. Todėl jie jau dabar turėtų įsidėmėti, kad Lietuva ir lietuviai yra šiandieninės tikrovės dalis, o ne vien istorikų išlaikytos sąvokos. Tarptautinių perversmų krizėje vadai nenagrinės mažų tautų teisės, jie iš anksto turės žinoti apie Baltijos valstybių istorijas ir apie jų laisvės siekius, kad galėtų daryti palankius sprendimus Lietuvos atžvilgiu.

Tinkamai iškeldami Lietuvos reikalą studentų tarpe, lietuviai kartu patrauktų ir profesorų dėmesį. Profesorių įtaka dažnai pasireiškia politikoj. Buvęs Harvardo istorijos profesorius dr. Henry Kissinger yra aiškiausias pavyzdys, kiek profesoriaus darbas gali įtaigoti tarptautinius ryšius ir net iškovoti netikėtus tarptautinius sprendimus.

Toliau. Lietuviška veikla mokslą einančio jaunimo tarpe ypač patraukia plačios publikos dėmesį. Esame girdėję ir įsidėmėję, kad Amerikos publika bando būti "youth-oriented". Ji kreipia ypatingą dėmesį į studentų protestus, bylas, madas ir idėjas. Kaip tik Amerikos lietuvių studentų demonstracija ir karsto nešimas per Klevelando gatves patraukė pagrindinės spaudos atstovų dėmesį, ir tokiu būdu pasiekė prezidento akį. Amerikiečiai seka, kas vyksta universitetuose, ir tuoj pastebi, jei kuri mažuma rodo prasmingą veiklą.

Lietuviška veikla Amerikos universitete yra svarbi pačiam lietuviui studentui. Šis darbas teikia daug praktiško patyrimo ir kartu ryškina lietuviškos kultūros ypatybes.

Prieinam prie mūsų pagrindinio klausimo: kokios yra lietuvių studentų priemonės kelti Lietuvos reikalą mokslus einančio jaunimo tarpe? Prasmingiausios ir kartu efektingiausios galimybės — įvesti lietuviškos kul-

tūros pasireiškimus į universiteto akademinę ir kultūrinę programą ir į studentų pramoginius renginius. Tokiu būdu lietuvių kilmės studentai gali tęsti savo lietuvišką išsilavinimą lygiagrečiai su anglų kalbos išsilavinimu ir džiaugtis amerikiečių viešu pripažinimu. Pamažu kiti studentai, profesoriai ir pagaliau plati publika pastebi ir nustemba, kad išsilaiko lietuvių kalbos ir liuanistikos kursai, kad paskaitininkai atsilanko su pranešimais apie Lietuvą, kad kasmet lietuviai šoka tarptautiniam festivaly, kad lietuviai studentai susirenka vietinėje kavinėje padainuoti lietuviškų dainų.

Tačiau retai šitokia natūrali veikla išsivysto. Nebūna pakankamai lietuvių studentų, arba jie negauna universiteto administracijos pripažinimo. Ten, kur mažai lietuvių studentų susirenka, ir negalima išvystyti tikros kultūrinės ir akademinės veiklos universiteto rėmuose, studentai gali pasinaudoti kita galimybe viešai pasireikšti ir pristatyti Lietuvos reikalą. Oficialiai įregistruoti universiteto klubai sudaro geriausią pagrindą veiklai.

Klubą suformuoti reikia tik keleto susidomėjusių asmenų, nebūtinai lietuvių kilmės, ir profesoriaus, kuris sutiktų būti globėju. Registruoti klubai gauna finansinės paramos iš studentų arba administracijos išdo. Pasinaudojęs šiuo šaltiniu, klubas turi pakankamai pinigų vykdyti projektus. Registruotas klubas turi teisę ruošti įvairius minėjimus, kvieisti paskaitininkus, ruošti parodėles, talpinti pranešimus studentų spaudoje ir straipsnius kituose universiteto leidiniuose.

Lietuvos politinė padėtis laukia sprendimo. Todėl lietuvių studentų darbas Amerikos universitetuose bus prasmingas dabar ir ateity, atgaunant Lietuvai laisvę.

LFB studijų savaitėje Dainavoje simpoziumo jaunimo problemomis pagrindiniai pranešėjai (iš kairės): L. Valiukas (moderatorius), L. Kojelis, M. Eivaitė, L. Sidrys, D. Kojelytė, A. Razma ir S. Kuprys.

RADIJAS IR TELEVIZIJA

KUN. K. PUGEVIČIUS

Progos

Radio bei televizijos komunikacijos priemonės yra nepigios, gana specializuotos ir ne visiems prieinamos. Tačiau reikia sakyti, kad, norintiems kitataučius supažindinti su lietuviškais reikalais, o ypač su tėvynės padėtim, yra galimybių, kurių mes kartais neišnaudojame. Čia kalbame ne apie lietuviškas valandėles, bet apie programas, kurios pasiekia platesnę visuomenę.

Kaip mums prieiti prie tokių programų? Reikia suprasti, kad uždavinys bus lengvesnis, jei stengsis platesnė lietuviškos visuomenės dalis, arba kuri nors organizacija. Pavienis asmuo be užnugario rečiau gaus progą prisitarti prie mikrofono arba pasirodyti ekrane.

Norėdami pasinaudoti šiomis priemonėmis, pirmiausia turėtumėm savo tarpe susieškoti kelis jaunesnio amžiaus žmones, kurie laisvai susikalbėtų su amerikiečių radio bei televizijos stočių personalu.

Aišku, norį atstovauti lietuvių reikalus, turėtų būti pakankamai susipažinę su lietuvišku gyvenimu. Kai susidegino Romas Kalanta, arba kai Simas Kudirka buvo sovietams sugražintas, dau-

gelis radio ir televizijos stočių būtų mielai padarę interview su Bendruomenės vietiniu pirminku, ALT-os atstovu, parapijos kunigu, arba kurios nors lietuviškos organizacijos atstovu. Šis būtų galėjęs papasakoti vėliausius faktus apie Kalantą, Kudirką ir pagrindinius istorinius faktus, sudariusius tų įvykių foną.

Norėdami pasinaudoti radio arba televizijos priemonėmis, turėtumėm būti gerai susipažinę su kolonijos žmogiškais resursais. Ne visuomet organizacijos seniūnas gali būti geriausias “spokesmanas” bet kuriam tikslui. Reikia išvaizdos, iškalbos ir žinių. Kartą pastatėm gana subrendusį jaunuolį atsakinėti į klausimus apie Kalėdų šiaudinukus. Vargšas, pinną kartą patekęs televizijoje, susijaudino ir, visiškai pasimetęs, neišnaudojo gražios progos.

Greitai išeis Solženicino *Gulag Archipelago* antrojo tomo anglų kalba vertimas, ir dar kartą pakils amerikiečių susidomėjimas sovietų kaliniais. Ta proga, jei turėtumėm savo vietovėje žmonių, kurie asmeniškai buvo sovietų tardomi arba kalinami, turėtumėm juos vietinėms stotims pristatyti.

Yra svarbu būti susipažinusiems su įvairiomis programomis. Pasitaiko progų ne vien žinioms skirtu laiku. Pavyzdžiu yra “pasikalbėjimų” programos, angliškai vadinamos “talk-shows”. Tokių programų vedėjai nuolatos ieško naujos, įdomios medžiagos, ir juo daugiau tokia medžiaga yra kontraversinė, tuo daugiau vilties, kad ji bus panaudota.

Pavyzdžiui, Chicagos mieste adv. Povilas Žumbakis, susirūpinęs, kad įvykiai Čilėje per vieną telefoninio pasikalbėjimo (“Telephone talk”) programą buvo pateikti per daug vienašališkai ir komunistams palankiai, susisiekė su tos programos vedėju ir išreikalavo iš jo galimybę pristatyti žmones, kurie kitaip į klausimą žiūri.

Ryšiai

Aišku, tokių progų dažniau susidaro tam, kuris susipažįsta su stoties personalu ir palaiko su juo ryšius. Toks ryšių turėjimas nedaug reikalauja laiko ir išlaidų. Pagrindiniai asmenys, su kuriais ryšius reikia palaikyti, yra stoties naujienų redaktoriai ir “Public Service Director”.

Ir vienam ir antram rūpi turėti gerus santykius su įvairiais vietovės asmenimis. Reikėtų šiuos žmones dažniau pasikviesti į mūsų koncertus, arba į tokius parengimus, kuriuose jiems nereikėtų kalbas sakyti. Dabartinis katalikų žinių agentūros (National Catholic News Service) ve-

dėjas skaitosi lietuvių didelių draugu nuo dienos, kada jis buvo pakviestas pasiklausyti Čiurlionio ansamblio, ir, ten būdamas, susipažino su keliais lietuviais.

Žinodami, kokių įvairiose vietovėse turime resursų (tautinių šokių grupių, chorų, dailininkų ir pan.), mes galėtumėm dažniau pasinaudoti radiju arba televizija. Tam tikslui ypatingai naudinga susipažinti su stoties “Public Service Director”. Tas asmuo, ypač švenčių proga, dažnai trokšta tokių vietinių talentų, kuriems nereikia mokėti. Ir tokiomis progomis galima rasti galimybių iškelti Lietuvos klausimą.

Norint prieiti prie tų radijo bei televizijos programų, kurios prima svečius nemokamai, reikia ir tam tikro veržlumo. Per devynerius metus man teko paruošti 1000 televizijos ir dar daugiau radijo programų. Dažnai atsitikdavo, kad kuris nors interesantas paskambina arba parašo laišką, pasipasakodamas apie save, savo organizaciją ir prašydamas progos pasirodyti. Gal tuo metu nebūna galimybių tą žmogų pasikviesti, o gal iš viso jo reikalas atrodo neaktualus, tačiau kai jis už poros savaitių arba už poros mėnesių vėl prisistato, pasitaiko, kad jo siūlomos medžiagos kaip tik reikia. Angliška patarlė — “The squeaking wheel gets the grease”.

Įdomių galimybių sudaro tam tikros kultūrinės programos, ypač

per radijo FM stotis. Visi gerai žino prof. Jokūbo Stuko seniai vedamą lietuvių radijo valandėlę, kurią transliuoja komercinė stotis iš New Yorko. Bet prof. Stukas panaudoja dar kitą gražią progą kas savaitę perduoti lietuviškos muzikos ir minčių per Seton Hall Universiteto radijo stotį. Jam tas kainuoja laiko ir darbo, bet už laiką nereikia mokėti. Įdomią programą per vieną Bostono radijo stotį perduoda Perkūno Krukonio vadovaujama jaunimo grupė, išnaudodama lietuviškam reikalui panašią progą.

Naujos priemonės

Vis daugiau vietovių kas metai įveda angliškai vadinamą "cable television" arba CATV (Community Antenna Television). Tai yra nauja komunikacijos priemonė, kuri taipgi gali duoti mums gerų progų be didelių išlaidų prabilti į kitataučius. Kadangi "kabelio televizija" atidaro didesnę skaičių kanalų, naujos kabelio firmos dažnai ieško įdomios medžiagos iš vietovės žmonių.

Lacrosse, Wisconsin, viena kabelio televizijos firma prieš keletą metų pavedė vieną kanalą nemokamai vienuolei, kad ji galėtų transliuoti mokykloms programą. Mat, naujai firmai rūpėjo užpildyti dešimtį naujų kanalų programomis.

Nesakau, kad kuri nors kabelio firma tikrai duotų lietuviams televizijos kanalą nemokamai. Tačiau su laiku kai kuriose vieto-

vėse bus dažnesnių progų įvairioms tautinėms mažumoms pasirodyti televizijoje prieinamomis sąlygomis.

Tada, norėdami pristatyti įdomios medžiagos, negalėsime pasitenkinti tautinių šokių grupėmis ir choralais. Norėsime parodyti platesnį lietuvių gyvenimą. Tam bus galima pasinaudoti mažesnio formato "videotape" aparatais, kuriais įmanoma užfiksuoti mūsų koncertus, parodas, bažnytinės apeigas, ir pan.

Jau dabar Jonas Boguta Chicagos apylinkėje, o gal ir kiti kitur, yra susidomėjęs šia nauja technika, kuri skiriasi nuo filmavimo. Bogutai per universitetą yra prieinamas toks kilnojamas "videotape" aparatas, kuriuo jis gali užfiksuoti parengimus, parodas, koncertus, ten, kur jie vyksta. Kol dar negalima tokios medžiagos (dėl techniskų kliūčių) transliuoti per televiziją, ją įmanoma tam tikrais prietaisais rodyti namuose, salėse ir mokyklose.

Jei dr. Boguta, mūsų organizacijų arba kurio nors fondo remiamas, pajėgtų įsigyti nuosavą "video" aparatą, jis galėtų įdomios ir naudingos medžiagos užfiksuoti. Artimoje ateityje aparatui, su kuriais tokias juostas būtų galima rodyti šeštadieninėms mokykloms, parapijoms, organizacijoms, bus taip lengvai prieinami, kaip dabar "taperecorders".

Jeigu mes jaučiame, kad mums jau 19-tame šimtmetyje buvo

ISPŪDŽIAI IŠ LFB POILSIO IR STUDIJŲ SAVAITĖS DAINAVOJE

Vienas iš LFB poilsio ir studijų savaitės dalyvių kalbėjo užbaigtųjų gegužinėje grupei bičiulių: “Tur būt, niekad nebeturėsime tokios poilsio ir studijų savaitės! Ji buvo įdomi ir aktuali savo programa, sutraukusi rekordinį skaičių dalyvių; užbaigtuvinis literatūros ir dainos vakaras buvo pasigėrėtinas, tiesiog karališkas, tikra meno šventė”. Tiems jo žodžiams pritarė jo besiklausantieji kiti poilsio ir studijų savaitės dalyviai.

LFB 1974 metų poilsio ir studijų savaitė buvo suorganizuota ir pravesta rugpiūčio mėnesio 4-11 dienomis Dainavoje (prie Detroit, Mich., JAV). Jos organizatoriai ir pravedėjai buvo LFB JAV-bių ir Kanados Centro valdyba, kuri savo kadenciją baigė lapkričio pradžioje. (Turime jau naują LFB JA V-bių ir Kanados Centro valdybą! Red.).

Dėmesys jaunimo problemoms

Šioje LFB poilsio ir studijų savaitėje buvo skirtas didelis dėmesys jaunimo problemoms —

svarbu turėti spaustuves, leidyklas, tai kodėl šiandien nepasinaudoti naujomis priemonėmis lietuviškai minčiai skleisti savo ir kitataučių tarpe?

jaunimo paruošimui ir įjungimui į mūsų visuomeninę veiklą ir Lietuvos laisvinimo darbą. Studijų savaitės organizatoriai pasistengė turėti pakankamai jaunimo kalbėtojų ir klausytojų tarpe. Šiame užsimojime su apčiuopiamu pinigine parama atėjo į talką bičiuliai: dr. K. Ambrozaitis, dr. Z. Brinkis, dr. J. Kazickas, dr. P. Kisieličius ir dr. A. Razma.

Jaunimo klausimams ir problemoms svarstyti buvo skirtos trys diskusinės paskaitos ir vienas

Dr. Vytautas Dambrava, JAV-bių ambasadoriaus Venecuelai pirmasis sekretorius, taria sveikinimo žodį LFB studijų savaitėje.

simpoziumas. Pagrindinė visų diskusinių paskaitų ir simpoziumo tema buvo — kaip jaunimas galėtų konkrečiai įsijungti į lietuvių visuomeninę veiklą ir Lietuvos laisvinimo darbą. Linas Kojelis (studentas iš Los Angeles) pravedė pašnekesį su jaunumu ir senimu tema: *Jaunimo praktiški darbeliai Lietuvos laisvinimo žgygyje*. Diskusinę paskaitą jaunimui ir senimui skaitė kun. K. Pugevičius, kurios tema buvo: *Spaudos, radijo ir televizijos panaudojimas lietuvių ir Lietuvos bylos reikalui*. Pašnekesį su jaunimu (ir senimu) pravedė L. Valiukas, kurio tema buvo: *Lietuvių prasiveržimas į plačiąsias*

amerikiečių mases su Lietuvos bylos reikalu (būdai ir priemonės). Apie porą valandų buvo skirta simpoziumui tema: *Jaunimo paruošimas visuomeninei veiklai ir Lietuvos laisvinimo darbui ir jo įtraukimas į tų žygį*. Šio simpoziumo pagrindiniai pranešėjai buvo: M. Eivaitė, D. Kojelytė, L. Kojelis, S. Kuprys, A. Razma ir L. Sidrys. Visi jie — bebaigiu ar jau baigę studijas ar siekią aukštesnių mokslo laipsnių; visi jie — jaunimo organizacijų vadovai.

Konkreiti programa

Studijų savaitės dalyviai gavo sąrašą darbelių, kurie yra dalis

LFB sąjūdžio darbuotojų grupė, susitikusi poilsio ir studijų savaitėje, įvykusioje 1974 metų rugpjūčio mėnesio 4 - 11 dienomis Dainavoje (prie Detroit, Mich., JAV). Iš kairės — L. Valiukas, B. Raugas, J. Zilionis, kun. K. Pugevičius, prof. J. Brazaitis, P. A. Raulinaitis, J. Mikonis, J. Kojelis, dr. A. Klimas, dr. Č. Kuras ir V. Palūnas.

to didžiojo Lietuvos laisvinimo žygio. Čia jaunimas tuoj pamatė, kad yra šimtai įvairiausių darbų bei darbelių, kuriuos kiekvienas gali atlikti. “Kodėl to mes nesvarstome savo stovyklose ir vadų kursuose”, ne vienas iš jų klausė. “Čia pirmą kartą visas reikalas taip konkrečiai ir paprastai pristatomas!” Vėl ne vienas iš jų kalbėjo. “Kodėl mes tų asmenų nepasikviečiame į savo stovyklas ir kursus? Jie atvertų akis visiems, kaip kad atvėrė čia mums”, kalbėjo jaunieji savųjų tarpe. Pašnekesiuose ir diskusinėse paskaitose buvo kalbama pavyzdžiais ir atsietais rezultatais. Kiekvienas iš dalyvių gavo konkrečios medžiagos — pavyzdžių, kaip tam tikri darbai atliekami, kaip jie turi būti atlikti, jei tikimasi rezultatų; kaip rašytini ir nerašytini laišakai amerikiečių politinio bei visuomeninio gyvenimo vairuotojams; konkrečių pastangų konkretūs laimėjimai.

“Mūsų jaunimas nėra paruoštas ir kartu nėra pajėgus Lietuvos laisvinimo darbui; jaunimas iš viso labai silpnai supranta apie lietuvių visuomeninę ir politinę veiklą”, kalbėjo Daina Kojelytė iš Los Angeles, šiuo metu siekianti antro magistro laipsnio Chicagoje. Jos brolis Linas Kojelis (iš Los Angeles, lietuvių studentų klubo Kalifornijos universitete — UCLA — pirmininkas) kalbėjo: “Lietuvių Bendruomenė padarė klaidą, kad ji, išaiškinus jaunimui Lietuvos pro-

blemą, neparuošė jo, kaip tą problemą spręsti”. Anot L. Kojelio, jaunimas turės būti paruoštas, kad sugebėtų perimti vyresniųjų vadovaujamas laisvinimo institucijas ir efektingai tęsti kovą dėl Lietuvos laisvės. Jis klausė: “Kaip jaunimą paruošti tam darbui ir kas turėtų to žygio imtis?” Anot L. Kojelio, Lietuvių Bendruomenė turėtų skirti visą dėmesį tam reikalui.

Trims simpoziumo pranešėjams — L. Kojeliui, S. Kupriui ir L. Sidriui — Lietuvos laisvinimo darbas yra iki aukšto laipsnio jau “kasdieninė duona”: jie yra paskelbę eilę laiškų amerikiečių spaudoje ir Lietuvos bylos reikalu lanke amerikiečių laikraštinius ir dienraščių redakcijas, siekę lietuvių ir Lietuvos klausimais amerikiečių žinių agentūras, jas informuodami. Tokių jaunimo darbuotojų skaičius yra labai ribotas. Šie ir kiti, kurie tik turi patirties šiame darbe, buvo kviečiami tą patirtį perduoti kitiems, kuriuos tik sutinka organizacijose, stovyklose ir kursuose.

Lituanistinio švietimo negalavimai

Jaunimo atstovai darė gana kietų priekaištų lituanistinėms mokykloms. Anot jų, lituanistinės mokyklos joms ir jiems kalusios į galvą apie Lietuvos karalius ir kunigaikščius, bet nemokiusios apie LB, veiksnus, padėtį pa-

vergoje Lietuvoje ir galimybės padėti pavergtam kraštui nusikratyti vergijos. Anot jaunimo atstovų, lituanistinės mokyklos turinčios šioje srityje persvars-tyti savo programą ir ją tuoj pa-pildyti. Dėl lituanistinių mokyk-lų negalavimų ir vyresniosios bei vidurinės kartos neapdairumo esąs atsiradęs vienos generaci-jos plyšys, kuris skiria jaunimo įsijungimą į Lietuvos laisvinimo darbą. Jaunieji kvietė patys savo organizacijas šioje srityje pasi-spausti ir savo stovyklų, kursų ir suvažiavimų programas atitinka-mai išbalansuoti bei papildyti.

Čia tuoj jie susidūrė su pro-blema. Kas turėtų juos ruošti ir

instrukuoti Lietuvos laisvini-mo darbe? Ekspertų savo tarpe neturį. Kreiptis talkos reikalu į viduriniąją ir vyresniąją kartą? Čia jie suskilo į porą grupių. Vieni — kviesti ekspertus į savo kursus ar stovyklas, nežiūrint jų amžiaus, kiti — vyresnieji jiems nesą autoritetai. Vienas iš vyres-niųjų jaunosius klausė: “Ar jūs nelankote universitetuose paskai-tų tų profesorių, kurie yra senesni ar net gerokai senesni už jus?” Tolimesnėse diskusijose tas po-ros grupių nuomonių skirtumas išsilygino — kviestini į jaunųjų tarpą visi galimi ekspertai Lietu-vos laisvinimo žygyje, nežiūrint jų amžiaus.

Simposiumo — Lietuvių dalyvavimas amerikiečių visuomeninėje, kultūrinėje, mokslinėje ir politinėje veikloje ir nauda lietuviams ir Lietuvos bylai — pagrindiniai pranešėjai (iš kairės): L. Valiukas (moderatorius), R. Kudukis, A. Rukšėnas, dr. A. Klimas, R. Žymantaitė ir P. Žumbakis.

Vidurinės kartos balsas

Lietuvių dalyvavimas amerikiečių visuomeninėje, kultūrinėje, mokslinėje ir politinėje veikloje ir nauda lietuviams ir Lietuvos bylai temą gvildeno

vidurinės kartos atstovai: R. Žymantaitė (buv. Baltų moterų federacijos pirmininkė), dr. A. Klimas (universiteto profesorius), R. Kudukis (Clevelando burmistro kabineto narys), A. Rukšėnas ("Day of Shame" knygos autorius) ir P. Žumbakis (advokatas, visuomenininkas).

Remdamiesi savo pačių patirtimi, šio simpoziumo pagrindiniai pranešėjai vaizdžiai ir įtikinančiai pavaizdavo kelius į atsakingas pozicijas, sėkmingą darbų realizavimą bei jų panaudojimą lietuvių ir Lietuvos bylai bei reikalams. Labai praktiškų ir konkrečių siūlymų darė R. Žymantaitė ir R. Kudukis. Regina Žymantaitė laikytina eksperte amerikiečių visuomeninio ir politinio gyvenimo vairuotojų kontaktavime. Ji kvietė lietuvius skirti žymiai daugiau dėmesio spaudimo išvystymui amerikiečių viršūnėse Lietuvos laisvės reikalui. Ji kalbėjo: "Nė negalvokit, kad tautinės grupės neturi svorio nulemiant JA V-bių užsienio politiką. Jei ne tos grupės ("lobby groups"), Amerikos užsienio politika paskutiniųjų dvidešimties metų laikotarpyje Sovietų Sąjungos atžvilgiu būtų buvusi visai kitokia". Raimundas Kudukis, praktikas amerikiečių politinėje veikloje, kvietė lietu-

Bernardas Brazdžionis skaito paskaitę — "Gyvenamasis momentas ir jo statomi reikalavimai literatūrai". Dr. A. Klimas, moderatorius.

vius nesiblaškyti amerikiečių politinėje veikloje, susirūsti kiekvienam su viena iš politinių partijų, palaipsniui siekti tų politinių grupių galimai aukštesnių postų ir kartu padėti saviesiems ir Lietuvos bylos reikalui.

LB ateities darbai ir žygiai

Lietuvių Bendruomenės problemoms svarstyti buvo pakviesti LB praktikai: J. Ardys (JAV LB Tarybos politinės komisijos pirmininkas), dr. H. Brazaitis (buv. PLB valdybos vicepirmininkas), V. Kamantas (buv. PLB valdybos vicepirmininkas ir JAV LB Tarybos prezidiumo pirmininkas), B. Raugas (JAV LB Krašto valdybos vykd. vicepirmininkas) ir V. Volertas (buv. JAV LB Krašto valdybos ir Tarybos pirmininkas). Šiam simpoziumui moderavo buv. "Į Laisvę" redaktorius J.

Kojelis. Įvadinėse pranešėjų minityse ir vėliau diskusijose buvo paliesti visi gyvybiniai LB klausimai: LB bendradarbiavimas su kitais lietuviškais veiksniais, LB demokratiškumas ir vadovybių sudarymas, LB talka jaunimo organizacijoms, LB parama bei globa lituanistinių mokyklų, jaunimo paruošimas ir įjungimas į Lietuvos laisvinimo darbą, LB dalyvavimas Lietuvos laisvinimo darbuose, ir kit. Diskusijose pasisakyta už susitarimą su ALT (tik ne besąlyginį!), už laisvo apsisprendimo principą aukotojams. LB vadovybės nariai paminėjo, kad su VLIK nesą nesusipratimų.

Įdomios ir aktualios diskusinės paskaitos

Studijų savaitės dalyviai iš klausė keletą gerai paruoštų diskusinių paskaitų bei pranešimų. Tose paskaitose ir pranešimuose iškeltos mintys buvo apsvartytos diskusiniuose pokalbiuose. Beveik visos tos paskaitos ar pranešimai skelbiami ar bus paskelbti „Į Laisvę“ žurnale.

Diskusines paskaitas skaitė ar pranešimus padarė: dr. A. Klimas tema(*Kas mus jungia ir skiria*), A. Kairys (tema: *Žvilgsnis į mūsų kultūrą*), St. Barzdukas (tema: *žvilgsnis į lietuviškus istorinius stebuklus ir ribojančias galimybes*), Bern. Brazdžionis (tema: *Gyvenamasis momentas ir jo statomi reikalavimai literatūrai*), kun. K. Pugevi-

čius (tema: *Amerikos Lietuvių Katalikų Tarnyba*), J. Pabedinskas (tema: *Ekonominė padėtis okupuotoje Lietuvoje ir ateities laisvoje Lietuvoje*), kun. H. Šulcas (tema: *III Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongresas*).

Trumpesnius ar ilgesnius sveikinimo žodžius tarė: dr. K. Ambrazaitis (LFB Vyr. Tarybos prezidento pirmininkas), dr. P. Kisielius (Ateitininkų Federacijos vadas), dr. A. Razma (LF Centro valdybos pirmininkas), dr. V. Dambrava (amerikiečių diplomatinės tarnybos pareigūnas), ir kit. Nors ir su labai šlubuojančia sveikata porai dienų į poilsio ir studijų savaitę buvo užsukęs prof. Juozas Brazaitis, LFB sąjūdžio kūrėjas ir ilgametis jo darbuotojas. Su juo buvo atvykusi jo dukterė M. Brazaitytė - Matulionienė ir jos dukrelė.

Dainos ir literatūros vakaras

“Jei lietuviškų klausimų svarstybose LFB stovykloje Dainavoje jaunesnieji ir vyresnieji jautėsi viena lietuviška šeima”, rašė “Draugo” kultūros priede Juozas Kojelis (žiūr. “Draugo” 1974 metų rugsėjo 28 numerį!), “ir plyšiai jokių kliūčių kartų bendravimo nebesudarė, tai baigiamajame literatūros vakare — koncerte tų plyšių nė ženklo nebeliko — juos visus išlygino mešnas ir kūryba. Jaunimas net didesniu entuziazmu už vyresniusiosios plojo ne tik žavingai dainavusiai Ginai Čapkauskie-

nei, vidurinės kartos rašytojams — Vytautui Volertui ir Aloyzui Baronui, bet ir pensijos amžiaus sulaukusiam poetui Bernardui Brazdžioniui . . . Poetui skaitant įvadines pastabas, nesunku buvo jaunųjų veiduose išskaityti smalsumą, o skaitant eilėraščius — susižavėjimą. O kai, baigus skaityti, visa publika spontaniškai sustojo pareikšti didžiajam poetui užtarnautą pagarbą, buvo jaunieji, kurie labiau plojo ir šaukė”.

Solistei Ginai Čapkaušienei, atliekant lietuviškų dainų ir pasaulio operų arijų rečitalį, akomponavo pianistas Saulius Cibas. Šį dainos ir literatūros vakarą

visi dalyviai, kurių salėje buvo virš 250, vadino tikra dainos ir literatūros puota. Tie, kurie metai iš metų atvyksta į LFB poilsio ir studijų savaites, kalbėjo, kad frontininkai niekad nesą turėję tokio karališko dainos ir literatūros vakaro praeityje ... ir turbūt niekad nebeturėsia.

Vidaus reikalai

LFB sąjūdžio vidaus ir organizaciniais reikalams buvo skirtas vienas simpoziumas. To simpoziumo pranešėjai dr. Z. Brinkis, J. Kojelis ir V. Naudžius palietė gerąsias sąjūdžio puses ir, žinoma, negalavimus. Simpo-

Simpoziumo LB temomis pagrindiniai pranešėjai (iš kairės): V. Volertas (kalba), B. Raugas, V. Kamantas, J. Ardys, dr. H. Brazaitis ir J. Kojelis (moderatorius)

LFB SENOSIOS CENTRO VALDYBOS DARBAI

LFB JAV ir Kanados senoji Centro valdyba savo darbą baigė ir perdavė pareigas 1974 metų lapkričio mėnesį naujai išrinktajai Centro valdybai. Senoji Centro valdyba buvo išrinkta 1972 metų vasarą ir ją sudarė Kalifornijos frontininkai: pirmininkas Leonardas Valiukas; vicepirmininkai — Žibutė Brinkienė, Laima Kulnienė, Edmundas Arbas ir Balys Graužinis; sekretorius Jonas Prakapas ir išdininkas P. Algis Raulinaitis.

Centro valdybos buvo ryžtas duoti sąjūdžiui pilnesnį organi-

zacijos veidą: išjudinti sambūrius našesnei veiklai, sudaryti narių pilnus sąrašus ir išrinkti nario mokestį. Centro valdybos pirmininkas apėmė kartą, porą ar net daugiau kartų visus sambūrius, turėjo pasitarimus su sambūrių valdybomis ir nariais veiklos klausimais. Po keletą kartų metuose visus LFB sąjūdžio narius pasiekdavo Centro valdybos pirmininko bendralaiškiei. Pirmą kartą LFB buvo sudaryti tikslūs narių sąrašai ir išrinktas nario mokestis.

LFB senoji Centro valdyba ju-

ziumui moderavo P. A. Raulinaitis. Ir šis simpoziumas buvo atviras visiems — ir ne frontininkams! Diskusijose frontininkai nepagailėjo sau kietų ir karštais net karčių žodžių. Visi sutiko, kad frontininkai, norėdami duoti kitiems šviesos, turi patys jos turėti. Buvo pasigėrėta tam tikrų sambūrių pavyzdžiais bei našia veikla, buvo pasidžiaugta pavienių narių nepaprastai išradinga ir sumania veikla kitose grupėse ir vienetuose.

Diskusinėms paskaitoms, pranešimams ir simpoziumams moderavo (pasikeisdami): dr. A. Klimas, J. Kojelis, P. A. Raulinaitis ir L. Valiukas. Poilsio ir studijų savaitės kapelionais buvo: kun. Kazimieras Pugevičius ir

kun. Hermanas Šulcas. Poilsio ir studijų savaitės ūkinius reikalus tvarkė: Marija Petrulienė, Vytautas Petrušis, Viktoras Palonas ir Jonas Urbonas. Dainos ir literatūros vakarą pravedė dr. Vytautas Majauskas. Studijų savaitės visai programai vadovavo Leonardas Valiukas, buvusios LFB JAV ir Kanados Centro valdybos pirmininkas, kuri savo kadenciją baigė lapkričio pradžioje. Diskusinėse paskaitose, pranešimuose ir simpoziumuose dalyvių skaičius svyravo tarp 125 iki virš 200; dainos ir literatūros vakare dalyvavo virš 250 asmenų; užbaigtuvių gegužinėje (prie ežero) — virš 300 asmenų.

Vyt. Jonaitis

dino visus sambūrius ir narius pilnesniam Lietuvos laisvinimo darbui. Bendralaiškieis sambūriai ir visi jų nariai buvo kviečiami dėtis prie konkrečių Lietuvos laisvinimo darbų bei raginami didesnėmis sumomis paremti savo pasirinktų veiksmų darbą. Politinių studijų konferencijomis savaitgaliais ir savaitėmis buvo judinami pilnesniam Lietuvos laisvinimo darbui ne tik frontininkai, bet ir plačioji lietuvių visuomenė. Politinių studijų konferencijos ar politinių studijų savaitgaliai buvo suorganizuoti New Yorke, Chicagoje ir Los Angeles (porą kartų).

LFB poilsio ir studijų savaitės 1973 ir 1974 metais buvo suorganizuotos ir prarastos Dainavoje. Abiejose studijų savaitėse visas dėmesys buvo skirtas aktualiesiems ir opiesiems lietuvių jaunimo ir Lietuvos bylos bei kovos dėl jos laisvės klausimams. Politinių studijų savaitės buvo turtingos programomis ir gausios dalyviais. Vienoje ir kitoje politinių studijų savaitėse nestigo jaunimo nei kalbėtojų nei klausytojų tarpe. Jaunimas buvo bandomas įvesti į praktiškuosius Lietuvos laisvinimo darbus. Jaunimo programai į talką atėjo apčiuopiamesne pinigine parama šie bičiuliai: dr. J. Kazickas, dr. P.

Kisieliuss, dr. A. Razma, K. Ambrazaitis ir dr. Z. Brinkis.

LFB Centro valdyba prisidėjo prie frontininkų suvažiavimo (1974 metų gegužės mėnesio pabaigoje Chicagoje) suorganizavimo ir pravedimo. Suvažiavimo dalis, skirta organizaciniam ir vidaus klausimams, buvo prarasta Centro valdybos. Centro valdyba paruošė LFB sąjūdžio naujus įstatus, kurie Chicagoje buvo su tam tikrais papildymais priimti.

“Į Laisvę” žurnalo redagavimas, leidimas ir išlaikymas yra vienas iš sąjūdžio didesnių rūpesčių. Bičiuliui Juozui Kojeliui pasitraukus iš redaktoriaus darbo, Centro valdyba suorganizavo redakcinę kolektyvą 1974 metais. Centro valdyba pravedė žurnalo platinimo vąj ir parėmė leidimą apčiuopiama pinigine parama.

Ne vienas iš bičiulių, ypač Europoje, yra reikalingi finansinės paramos. Centro valdyba tos paramos ne vienam suorganizavo.

Ir jaunimo organizacijų darbuotojai kreipėsi į Centro valdybą piniginės paramos. Jos sulaukė.

Reikia manyti, kad naujai išrinktoji Centro valdyba išeis su naujais darbo planais.

Silv. Subačius

MIRTIS IR GRĖSMĖ

Prof. J. Brazaičio, visuomenininko, mokslininko, politiko ir LF įkūrėjo, kelias nutrūko. Akademijos ir minėjimai, jam skirti, tik išryškina mūsų patirtų nuostolį. Kūryba, darbu ir lietuvių tautos rūpesčiais užpildytas šios didžios asmenybės gyvenimas nebuvo lengvas. Jame pynėsi skausmo ir skriaudų jaudžiai, jau neskaitant gana sunkios ir ilgokos ligos. Velioniui reikėjo klausytis šmeižtų, pačiu darbingiausiu amžiaus metu atėjusių iš savųjų, o paskutinėmis dienomis paskleistų Lietuvos pavergėjo, gebėjusio surasti amerikiečių tarpe atsakomybės nejaučiančių, gal net Sovietų Sąjungai tarnaujančių, garsintuvų. Tik JAV LB pastangomis šie šmeižtai, a.a. prof. J. Brazaitį kaltinę net pritarimu nacių vykdytam žmonių naikinimui, buvo viešai paneigti.

Prof. J. Brazaičio mirtis su-

tapo su naujai viešumon iškilusia, bet visada egzistavusia, grėsme Lietuvos valstybingumui, — tai Sovietų Sąjungos grobuoniškų, imperialistinių siekių, mūsų tautai kainavusių šimtus tūkstančių gyvybių ir nepriklausomybę, įteisinimas. Šios grėsmės šlykštų nuogumą ypač atidengė paskutiniai įvykiai Azijoje ir, be abejo, prof. J. Brazaičiui ir kitoms iškilioms asmenybėms skirti šmeižtai, radę atgarsio šio krašto naiviose ir gal net JAV bloga linkinėiose galvose. Mūsų pasitikėjimas yra žlugęs, ir įvairūs pareiškimai, atėję net iš aukščiausių JAV įstaigų, ramybės negrąžino. Jei praėjus trisdešimčiai metų po II pasaulinio karo pabaigos sovietų ir komunizmo kėsmai iki šiol nepažįstami, jei net JAV Kongrese atsiranda narių, kurie talkina Maskvai, lūkurioaujant sėdėti būtų nusikaltimas.

BAIKIME MAIŠATĮ

Šiame „Į Laisvę“ numeryje yra atspausiti keturi jaunų žmonių pasisakymai įvairiais, mums svarbiais, klausimais, liečiančiais kasdienį. Svarbu pabrėžti, kad tai nėra vien teoretiniai

svarstymai, bet pačių autorių praktiškame gyvenime išbandyti ir dabar naudojami metodai.

Dėmesys jaunimui nėra šaltai apskaičiuotas mandagumo mostas, bet būtinybė. Kai pavargsta

vyresniųjų rankos, sutrūkinėjo nervai, rūkai persiaudžia mintys, tikslą uždengia savimeilė, darbų užvaduoja garsus žodis, jaunime susispiečia visos viltys. Ypač dera jo pasiklausyti prieš artėjantį PLJ kongresą, tinka susipažinti su jo mintimis tada, kai mūsų tarpe vyrauja pasimetimo maišatis. Ši maišatis kelia gėdų visai JAV lietuvių išeivijai ir ypač toms jos dalims, kurios save atstovauti centrinėse organizacijose deleguoja abzugiškas asmenybes, arba tyli, jų vardu prabilus teisės kalbėti neturinčioms pasimetusioms lūpoms.

Šią maišatį kelia vien tik baltos, jau balsiančios ar apnuogė-

jusios galvos. Jaunimas visuomeniniame sutrikime, skaldančiame visuomenę, naikinančiame jos pasitikėjimą vadovais, nėra įsivėlęs. Nors ilgesnis amžius laiduoja gilesnę patirtį, jis kartu telkia ir skaitlingus 'pernokimo' pavojus. Deja, šie pavojai virto tikrove, o patirtis nugrimzdo dugnan. Senujų irzlumas metasi ir į vidurinę kartą.

Dėmesys jaunimui nėra paskata jungtis į vyresniųjų neišmintingų stumdymąsi, bet raginimas parodyti sunegalavusiems užuojautą ir, nekreipiant dėmesio į keistenybes, sveiku protu vykdyti savo pareigas. Tik tokiu būdu nurims maišatis.

VĖLIAVAS NULEIDŽIANT

LFB Vyr. Tarybos pirm. dr. K. Ambrozaičio, užbaigiant LFB studijų savaitę Dainavoje rugpiūčio 10 d., žodis

Mieli bičiuliai-bičiulės, šios studijų savaitės dalyviai:

Stovime čia prie vėliavų, simbolio, kuris yra dalis mūsų gyvenimo. Tai dalis praeities ir viltis ateičiai. Čia stovime žemėj, kurioj kartais vėliavą mindo, degina ir ant jos spjaudo. Čia yra laisvė jos nekęsti arba vėliavai atiduoti gilią pagarbą. Tuo pačiu metu, susikaupę, prisimename žemę ir kraštą, kur už trispalvės iškėlimą tremiama į Sibirą, kišama į kalėjimus. Turiu

jums pranešti, kad tiek Vilniuj, tiek ir Kaune ta trispalvė laikas nuo laiko iškyla protesto ženklu, nors ir žiauriai nuo to nukenčiama. Mes reiškiamo pagarbą abiem vėliavom, nes tai yra laisvės simboliai.

Po savaitės studijų ir poilsio pasiinformavom, pakilo entuziazmas, šviesiau žiūrime į ateitį. Bičiuliai, negalime gyventi tik šia diena. Būkime lietuviškas

(nukelta į 64 psl.)

Antanas Klimas ir Stasys Barzdukas, (redaktoriai), LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNAS mokyklai ir namams. Iliustravo Zita Sodeikienė, JAV LB Švietimo Tarybos leidinys, Chicago, 1974. Gaunamas pas A. Kareivą, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Ill., 60629. Žodžius rinko eilė lituanistinių mokyklų, redaktoriams talkino keli asmenys. Žodynas yra nedidelės apimties, 200 pusl., kirčiujotas, su žodžių aiškinimais ir daiktavardžių iliustracijomis. Kaina \$5.00.

Stasys Barzdukas, LIETUVIS SAVO TAUTOJE, VALSTYBĖJE, BENDRUOMENĖJE, mintys tautiniam ir visuomeniniam ugdymui bei

(atkelta iš 63 p si.)

avangardas, gyvenkime rytojūm ir planuokime darbus bent dešimčiai metų į priekį. Angažuokimės uždaviniams, kurie nedingsta su saldės nusileidimu. Pasimokėme šioj studijų savaitėj modernesnių darbo ir kovos metodų. Grįžkime ir juos panaudokime kovai už laisvę ir lietuvių tautos išlikimą.

Pensilvanijos lietuviai, anglikasiai, pabėgę nuo carų priešpaudos, išaugino tris lietuviškai kalbančias kartas. Grįžkime namo su pasiryžimu, kad mūsų karta praręs lietuviybę į ketvirtąją kartą. Atiduodami pagarbą vėliavai, iš naujo pasižadėkime, kad atiduosime Tėvynei tai, ką mes privalome. Iki pasimatymo sekančioje studijų savaitėje.

ugdymuisi. JAV LB Švietimo Tarybos leidinys. Chicago, 1973. Gaunamas pas A. Kareivą, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Ill. 60629. Kaina \$6.00. Tinkamas vadovėliu lituanistinėms mokykloms, jaunimui ir tėvams. Turinyje trumpai paliesti Lietuvos žemėvaizdis, mūsų kalba, istorija, papročiai. Svarbiausia dalimi laikytinas išeivijos gyvenimas. Iliustruotas nuotraukomis, 258 pusi. Rekomenduojamas kiekvieniems namams.

Kun. dr. Jonas Gutauskas, KRIKŠČIONYBĖ LIETUVOJE, lituanistinių mokyklų 8-jo skyriaus tikybos vadovėlis JAV LB Švietimo Tarybos leidinys, 1973. Kaina nepažymėta, 106 pusl. Vadovėlis krikščionybės istoriją riša su lietuvių tautos gyvenimu, nepamiršta pačių vėliausių įvykių okupuotoje Lietuvoje, kaip R. Kalantos susidėginimas ir pan. Iliustruotas nuotraukomis.

Vincentas Liulevičius, red., LIETUVIŲ TAUTOS IR VALSTYBĖS ISTORIJA, antroji dalis, istorijos vadovėlis lituanistinių mokyklų X skyriui arba VI klasei. JAV LB Švietimo Tarybos leidinys, Chicago, 1974. Iliustruotas nuotraukomis, su Lietuvos XIII-XV amž. istoriniu žemėlapiu, 224 pusl.

Bronis J. Kaslas, THE LITHUANIAN STRIP IN SOVIET - GERMAN SECRET DIPLOMACY, 1939-1941, atspaudas iš Journal of Baltic Studies, Volume IV, Number 3, Fall 1973, 16 pusl. Autorius nagrinėja Lietuvos okupacijos raidą nacinės Vokietijos ir SSSR slaptų susitarimų fone. Verta medžiaga įteikti angliškai kalbantiems.

Richard Scarry, MANO ŽODYNAS, lietuvių ir anglų kalba. JAV LB Švietimo Tarybos leidinys, Chicago, 1974. Tai mažiesiems, vos kalbėti pradedantiems, skirtas žodynas, apimęs paprastus, kasdieninius žodžius. Kiekvienas žodis iliustruotas. Patrauklus, būtinas jaunos šeimos.

Pranas Dom. Girdžius, TOS PAČIOS MOTINOS SŪNŪS, trys graudulingi esiai. Lietuviškos knygos klubo leidinys, Chicago, 1974, 172 pusl., kaina \$4.00. Lengva forma nagrinėjami kai kurie Kristijono Donelaičio, Antano Strazdelio ir Adomo Mickevičiaus gyvenimų, asmenybių ir karų byrų bruožai.

Juozas Eretas, DVI GENERACIJOS MŪŠŲ KRIKŠČIONIŠKOSIOS KULTŪROS TARNYBOJE, atspaudas iš L.K.M. Akademijos Suvažiamumo Darbų VII t. 54 pusl., su trijų

pusi. santrauka vokiečių kalba. Tai mūsų krikščioniškoje kultūroje išėjo kelio vertinimas nepriklausomybės metu.

THE VIOLATIONS OF HUMAN RIGHTS IN SOVIET OCCUPIED LITHUANIA, a Report for 1974. JAV LB leidinys, 1975 m. vasario 16 d., 112 pusl., gaunamas JAV LB, 708 Custis Rd., Glenside, Pa. 19038. Šio darbo bent po kelis egzempliorius amerikiečių tarpe turėtų paskleisti kiekvienas lietuvis.

TĖVYNĖS SARGAS, politikos ir socialinių mokslų žurnalas, 1974 m. Nr. 1 (33). Leidžia Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga. Turinyje trys straipsniai skirti kun. M. Krupavičiui, paminėti Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos 50 m. ir N. Koperniko 500 m. jubiliejai, daug duota apie įvairias asmenų sukaktis, prisiminti trys mirusieji, VLIKo veiklos apžvalga.

ATNAUJINKITE "Į LAISVĘ" ŽURNALO PRENUMERATĄ 1975 METAMS!

Metinis prenumeratos mokestis (JAV-se, Kanadoje ir Australijoje) — \$7.00; kituose kraštuose — \$5.00.

Siųsdami prenumeratos mokestį, malonėkite duoti savo tikslų adresą.

Prenumeratos mokestį siųskite "Į Laisvę" žurnalo administratoriui —

**Mr. Aleksas Kulnys
7034 Hartcrest Drive
Rancho Palos Verdes,
California 90274, USA**